

N:o 85.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående höjande af statsbidraget till handelsflottans pensionsanstalt; gifven Stockholms slott den 5 mars 1909.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att från och med år 1910 höja det såsom bidrag till handelsflottans pensionsanstalt till utgående direkt af tullmedlen å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda ordinarie förslagsanslaget å 78,000 kronor till 101,000 kronor samt att till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å samma hufvudtitel bevilja å extra stat för år 1910 ett förslagsanslag å 90,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Carl Swartz.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars
1909.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Swartz anförde.

Vid underdånig föredragning den 12 sistlidne januari af de till regleringen af riksstatens tionde hufvudtitel för år 1910 hörande frågor anmälde jag, hurusom kommerskollegium, som då ännu icke afgifvit slutligt yttrande i anledning af det af den af Kungl. Maj:t tillsatta sjömanspensioneringskommittén den 15 november 1904 afgifna betänkande och förslag i fråga om förbättrad pensioneringssätt för sjöfolk, emellertid i och för den framställning i ämnet, som tilläfvventyrs kunde i årets statsverksproposition i frågakomma, tillställt mig en förberedande promemoria, däri angifvits kollegii allmänna ståndpunkt i frågan äfven-

som afgifvits yttrande med afseende å de anslagsbehof, som för en förbättring af sjömanspensioneringen, sådan kollegium tänkt sig densamma nu böra komma till genomförande, kunde erfordras. Det direkta ökade statsanslag, som kollegium, under förutsättning att vissa angifna medel finge disponeras för ändamålet, ansåg behöfligt, uppgick till 87,000 kronor. I anslutning till hvad i promemorian anförts samt under erinran att det till handelsflottans pensionsanstalt för närvarande utgående förslagsanslaget under senare åren betydligt öfverskridits och att på grund häraf en höjning i anslaget med 23,000 kronor kunde anses lämplig, uttalade jag, att sammanlagdt skulle således erfordras en höjning af anslaget med 110,000 kronor. Enär emellertid definitivt förslag i ämnet icke då kunde inför Eders Kungl. Maj:t framläggas, inskränkte jag mig för det dåvarande till en hemställan, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att i afvaktan på den nådiga proposition angående ökad bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, som Eders Kungl. Maj:t kunde komma att till Riksdagen aflåta, i det såsom bidrag till handelsflottans pensionsanstalt till utgående direkt af tullmedlen uppförda ordinarie förslagsanslaget å 78,000 kronor måtte beräknas en förhöjning af 110,000 kronor och anslaget sålunda beräknas till 188,000 kronor. Denna hemställan blef ock af Eders Kungl. Maj:t gillad och godkänd.

Sedan numera kommerskollegii den 11 januari 1909 dagtecknade utlåtande öfver kommittéförslaget inkommit till Eders Kungl. Maj:t och ärendet undergått nödig beredning, får jag nu ånyo i underdånighet anmäla detsamma.

De säregna förhållanden, hvarunder sjöfolket utöfvar sitt yrke, hafva — såsom i kollegii utlåtande framhålles — i vårt land sedan lång tid tillbaka ansetts betinga, att det allmänna borde i någon mån sörja för åtminstone vissa af dem, som äro sysselsatta i detta yrke. De faror och vedermödor, som de måste utstå, hafva i förening med sjöfartsnäringens stora betydelse för det allmänna föranledt statsmakterna att vidtaga särskilda åtgärder till förmån för dem, som på grund af ålder, sjuklighet eller under yrkets utöfvande inträffade olycksfall urståndsatts att försörja sig. De åtgärder, som i nyss angifna syfte äro vidtagna, afse dock allenast det i utrikes sjöfart använda sjöfolket.

De genom statens försorg inrättade institutioner, hvilka hafva till uppgift att tillgodose sjöfolket, äro sjömanshusen i riket samt handelsflottans pensionsanstalt. De förra handhafva ett *understöds-väsende till förmån för behöfvande sjöfolk* och den senare ett *pensions-väsende för ålderstigna sjömän*.

Åvägabringandet af förbättrade anordningar i fråga om sjöfolks pensionering har sedan länge utgjort ett önskemål för i främsta rummet sjömännen själfva, men äfven i hög grad varit föremål för intresse bland sjöfolkets arbetsgifvare. Såväl inom som utom Riksdagen hafva idkare af och målsmän för sjöfartsnäringen gjort gällande, att de nuvarande anordningarna i nämnda syfte icke längre kunna anses fylla berättigade kraf.

Historik.

Innan jag går att redogöra för hufvudgrunderna i kommitténs förslag och för kollegii utlåtande öfver desamma, vill jag i korthet omförmäla hvad förut i fråga om förbättrad pensioneringssätt för sjöfolk förekommit, därvid jag i hufvudsak följer den af kommittén härutinnan lämnade framställning.

De af 1886 års Riksdag utsedde revisorer hemställde i sin berättelse, huruvida icke reglementet för handelsflottans pensionsanstalt borde underkastas ändring i syfte att bereda högre pensionsbelopp. Samma år inkommo till Kungl. Maj:t från direktionen för Stockholms sjömanshus, styrelsen för Göteborgs fartygsbefälhafvareförening samt ett antal fartygsbefälhafvare, styrmän och sjömän inom Visby sjömanshusdistrikt framställningar om ändring i gällande bestämmelser angående såväl hyresafgifternas utgörande till sjömanshusen som i samband därmed handelssjöfolkets pensionering. Efter vederbörandes hörande uppdrog Kungl. Maj:t at 1884 års arbetareförsäkringskommitté att undersöka och afgifva förslag om, huruledes handelsflottans pensionsanstalt skulle bättre än dittills kunna motsvara sin uppgift, samt att taga nyssberörda framställningar under öfvervägande.

Då den fråga, hvarom statsrevisorerna, på sätt nyss nämnts, gjort hemställen, sålunda blifvit föremål för utredning, fann 1887 års Riksdag någon åtgärd från Riksdagen med anledning af samma hemställen då ej vara af omständigheterna påkallad.

Arbetareförsäkringskommittén, hvilken redan på grund af det förut at densamma meddelade allmänna uppdrag gått i författning om verkställande af en särskild undersökning om det af sjömanshusen och handelsflottans pensionsanstalt handhafda understöds- och pensionsväsendets uppkomst och dåvarande ställning (del III: 4 af samma kommittés betänkande), afgaf den 28 juli 1888 förslag till lag om sjöfolks försäkring för olycksfall i tjänsten (del I: 1 af betänkandet) samt den 5 december samma år förslag till de förändringar i reglementena för sjömanshusen och handelsflottans pensionsanstalt, som kommittén ansåg vara påkallade (del I: 2 af betänkandet). I det utlåtande, som åtföljde de af kommittén den 5 december 1888 afgifna förslag, afstyrkte

kommittén ifrågasatt borttagande af hyresafgiften och dess utbytande mot tvångsafgifter till en särskild pensionering af sjöfolk på den grund, att kommittén ämnade framställa förslag om en för alla klasser obligatorisk tvångsförsäkring, och en dubbel tvångsförsäkring af sjöfolket ej kunde ifrågasättas. Nämnade förslag hafva emellertid ej i vidare mån ledt till någon lagstiftning än att förändrade bestämmelser blifvit meddelade i fråga om ton- och hyresafgifternas utgående till sjömanshusen i riket. Det för 1890 års Riksdag framlagda förslag till förordning angående försäkring för olycksfall i arbetet afsåg icke sjöfolks olycksfallsförsäkring, i afseende å hvilken enligt föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, äfven med tillämpning af samma principer som för annan olycksfallsförsäkring för arbetare, det dock vore nödigt att vidtaga vissa ytterligare anordningar, som med hänsyn till de praktiska svårigheter, hvilka därvid mötte, kräfdes särskilda undersökningar.

Nya arbetareförsäkringskommittén upptog uti sitt den 30 mars 1893 afgifna förslag till lag angående försäkring till beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete bland dem, som skulle underkastas försäkringen, jämväl besättning å svenska fartyg samt de befälhafvare å svenska fartyg, hvilkas årslön ej uppginge till ett tusen åttahundra kronor; och anförde nämnda kommitté i sin motivering till förslaget, att, *då* frågan om en särskild pensionering af sjöfolket fortfarande vore oafgjord, *då* de pensionsanstalter, som för denna yrkesgrupp redan förefunnos, icke syntes fullt motsvara sitt ändamål och i regel lämnade lägre understöd än dem, som skulle erhållas genom den af kommittén föreslagna försäkringen, och *då* slutligen beredande af större ekonomisk trygghet åt sjöfartsnäringens arbetare vore synnerligen behjärtansvärdt, kommittén ansett sig icke böra undantaga dem från försäkringsplikten, utan föreslagit, att samma stadganden skulle gälla för dem som för alla andra emot aflöning hos arbetsgifvare anställda personer.

Emellertid framhöll kommerskollegium i sitt öfver nya arbetareförsäkringskommitténs förslag den 30 oktober 1894 afgifna utlåtande, hurusom det skulle möta de största svårigheter att beträffande personer med så rörligt yrke som sjömännen tillämpa det pensionsmärkessystem, på hvilket försäkringen enligt förslaget hvilade; och ansåg kollegium fördenskull, att sjöfolket borde uteslutas ifrån det ifrågavarande lagförslagets omfattning. Också blef i den kungl. propositionen till 1895 års Riksdag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete, på de af kommerskollegium anförda skäl, sjöfolket från den föreslagna försäkringen uteslutet. I motiveringen till

propositionen anfördes särskildt, att hvad kommitténs förslag innehöller om försäkring af sjöfolk, såväl besättning som befälhafvare, icke, innan lämpligare sätt för dess anordnande kunde utfinnas, borde göras till föremål för någon framställning till Riksdagen.

Den 5 mars 1895 sammanträdde utsedda ombud i Nässjö till ett allmänt svenskt sjömansmöte för öfverläggning om ändradt pensionerings-sätt för sjöfolk. Detta möte utarbetade visserligen icke något förslag i ämnet, men framlade, med öfverlämnande af protokoll öfver de förhandlingar, som vid mötet förekommit, i skrifvelse till Kungl. Maj:t, dagtecknad Göteborg i april 1895, sjöfolkets önsksningar. Dessa innefattade hufvudsakligen:

att pensioneringen vid handelsflottans pensionsanstalt skulle utvidgas och omfatta jämväl sjömän i inrikes fart äfvensom änkor och barn efter sjömän;

att till pensioneringen skulle anvisas ej mindre handelsflottans pensionsanstalts egna fonder och inkomster än äfven sjömanshusens samlade tillgångar, där icke särskilda donationsvillkor hindrade sådan användning, hyresafgifter, ersatta genom fasta årsafgifter, samt tonafgifter, möjligen något förhöjda, och därutöfver, om så erfordrades, ytterligare ärliga bidrag af staten;

att anstalten skulle, vidkommande de sjöfarande, indelas i tre pensionsklasser, och att pensionerna skulle utgöra i första klassen fyra hundra kronor, i andra tre hundra kronor och i tredje två hundra kronor;

att till den första klassen skulle räknas de fartygsbefälhafvare, som innehade befälhafvarbref eller till sådant vore berättigade, till andra öfriga befälhafvare, styrmän och maskinister samt till tredje eldare, matroser och öfrigt sjöfolk;

att som villkor för pensions erhållande bestämdes: uppnådd 55 års ålder, men om möjligt lägre för manskapsklassen, att i 25 års tid hafva varit vid svenskt sjömanshus inskrifven och därunder i minst 150 månader haft anställning å svenskt fartyg, samt att i 25 år hafva ordentligt fullgjort sina inbetalningar;

att därförutom äfven sjöman, som drabbats af invaliditet, skulle, såvida han däraf vore i behof, tillgodonjuta full pension, oafsedt om han erlagt en eller flera års premier;

samt att, för att erhålla pension i högre klass, skulle erfordras att i minst fem år hafva erlagt däremot svarande afgifter.

Vid 1895 års Riksdag hade emellertid i andra kammaren väckts en motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl.

Maj:t måtte taga om hand och utreda frågan om förändradt och förbättradt pensioneringssätt för sjöfolk och deras hustrur samt inkomma med förslag därom till en blifvande Riksdag.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott, till hvilket motionen hänvisades och hvilket satt sig i förbindelse med det nämnda sjömansmötet i Nässjö samt erhållit del af dettas protokoll, uttalade i sitt betänkande den mening att sjömannens egendomliga yrkesförhållanden gjorde lämpligt, att deras pensionering skildes från den allmänna arbetarpensioneringen och anordnades enligt särskilda grunder. Just till följd häraf syntes det också utskottet, som om denna fråga skulle kunna lösas oberoende af den allmänna pensionsfrågan och därför med första böra tagas under behandling. Sjöfolkets för det allmänna så nyttiga samhällsklass, yttrade utskottet, torde i mer än vanlig grad hafva behof af, att dess ålderdomsförsörjning på ett tillfredsställande sätt ordnades, ty dels vore sjömannens yrke synnerligen slitande, dels medförde den skarpa motsatsen mellan afspärrningen ombord och det fria lifvet i hamnplatserna för honom alldeles särskilda frestelser till misshushållning, och dels torde den tillbakagång, som på senare tider inträdt i segelsjöfarten, i ej oväsentlig grad hafva minskat tillfället att göra besparingar. Vidare förklarade utskottet, att det ville synas utskottet, som om handelsflottans pensionsanstalt skulle kunna uppgå i den ifrågasatta allmänna pensionsinrättningen. Nämnda anstalt vore visserligen nu afsedd blott för sjöfolk, som å svenska fartyg tjänstgjort i utrikes fart, men genom det uppsving, som den inrikes sjöfarten genom ångbåtskommunikationen på senare tider tagit, torde skillnaden mellan de båda sjömansklassernas yrkeställning i väsentlig mån hafva minskats. Utskottet tillstyrkte skrifvelse till Kungl. Maj:t i enlighet med motionärens hemställan.

Andra kammaren biföll utan votering utskottets hemställan.

Sedan beslutet därefter delgifvits första kammaren samt ärendet där hänvisats till kammarens första tillfälliga utskott, förklarade utskottet sig visserligen dela den uppfattningen, att ett förändradt och förbättradt pensioneringssätt af sjöfolk och deras hustrur med det första borde komma till stånd, men ville utskottet påminna därom, att denna fråga sedan länge utgjort föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, då fråga varit å bane att uti den allmänna arbetarförsäkringen äfven inbegripa sjöfolk. Under sådana förhållanden syntes det icke vara behöfligt att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på vikten och betydelsen af frågans snara lösning. Fördenskull afstyrktes motionen, och blef densamma af första kammaren afslagen.

Vid 1896 års Riksdag väcktes en motion i samma ämne med hemställan, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet på följande grunder, nämligen *dels* att i sjömanshusreglementet vidtoges de af arbetareförsäkringskommittén föreslagna ändringar, dock att, under viss förutsättning, hyresafgifterna borde till pensioneringen af handelssjöfolket anvisas, *dels* att till fyllande af de för pensioneringen erforderliga tillgångar anvisades ett bestämdt årsanslag af 130,000 kronor.

Motionen remitterades till statsutskottet, hvilket uti sitt i anledning af densamma afgifna utlåtande visserligen fann missförhållandena i afseende å sjömanshusens organisation och pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt snarligen böra afhjälpas. I dessa frågor dåvarande skick fann emellertid utskottet mindre lämpligt, att af Riksdagen gjordes några bestämda uttalanden angående sättet för ifrågasvarande missförhållandens undanrödjande och åstadkommande af en förbättrad pensionering af handelssjöfolket, helst utskottet antog, att frågan icke kunde lösas utan Riksdagens medverkan; och hemställde utskottet därför, att motionen ej för det dåvarande måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

I enlighet med utskottets hemställan blef motionen af Riksdagen afslagen.

Uti det af Kungl. Maj:t för 1898 års Riksdag framlagda förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta blefvo af enahanda skäl, som anförts vid framläggandet af 1895 års förslag, befälhafvare och besättning å fartyg från försäkringsplikt undantagna. Jämväl i de till 1900 och 1901 års Riksdagar af Kungl. Maj:t framlagda förslag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete blef sjöfolket lämnadt å sido.

År 1900 väcktes i Riksdagens båda kamrar motioner med förslag, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan om förändradt och förbättrad pensioneringssätt af sjöfolk och därom framlägga förslag vid en blifvande riksdag.

Motionärerna framhöllo därvid, hurusom osäkerheten och farorna i sjömannens näring gjorde det önskvärdt att draga försorg om honom, då han på grund af ålder, sjuklighet eller med yrket förenade olycksfall blifvit urståndsatt att själf försörja sig, men att handelsflottans nuvarande understöds- och pensionsväsende vore af sådan art, att det

ingalunda kunde anses fylla någon af de uppgifter, för hvilka det vore afsedt.

I fråga om sjömanshusens understödsverksamhet framhöllo motionärerna, att, oaktadt den sammanlagda summan af de belopp, som utdelades från sjömanshusen icke vore ringa, man knappast kunde påstå, att understödsverksamheten vore af någon betydelse. Längre och ofta hade klagomål hörts dels öfver understödets ringa belopp dels och framför allt öfver, att de ej hade pensionens form, utan mer eller mindre godtyckligt afmättes efter råd och lägenhet, för att ej säga efter sjömanshusdirektionernas godfinnande. Beträffande handelsflottans pensionsanstalt anmärkte motionärerna, hursom på grund af det otillräckliga antalet pensionsrum och i följd däraf den långa tid, de till pension berättigade måste vänta för att verkligen komma i åtnjutande af pension, förhållandena vid anstalten blifvit alltmera ohållbara.

Den i andra kammaren väckta motionen hänvisades till dess andra tillfälliga utskott, hvilket i sitt med anledning af motionen afgifna utlåtande erinrade, hursom i frågan om pensionering af sjöfolk, sedan ärendet senast varit å bane i Riksdagen, intet af betydelse åtgjorts. Visserligen hade utskottet funnit, att vederbörande ansett, att frågan om sjömanshusen och de därifrån till sjöfolk samt deras änkor och barn utgående gratial först bort ordnas, innan mera ingripande ändringar kunde äga rum, men förmenade utskottet, att kraftigare och mera direkt till påföljd ledande åtgärder borde vidtagas och en fullständig utredning af därtill särskildt förordnade personer verkställas.

Vidare uttalade utskottet vissa åsikter om den riktning, i hvilken frågan borde lösas. Sålunda anfördes, bland annat, att pensioneringen, oafsedt den historiska uppkomsten af dess nuvarande form, borde utsträckas äfven till sjömän i inrikes fart, samt att det borde tagas under ompröfning, huruvida icke frågan om ersättning för olycksfall kunde lösas i sammanhang med den ifrågasatta pensioneringen.

Om sättet för anskaffande af de för en dylik pensionering nödiga medel ansåg sig utskottet ej äga befogenhet att yttra sig. Dock ville utskottet erinra därom, att såväl sjömanshusen som handelsflottans pensionsanstalt ägde betydande fonder. Utskottet ville äfven fästa uppmärksamheten på, att bland andra förslag, som i nu ifrågavarande hänseende blifvit framställda, äfven vore ett, som afsåge, att de af ålder sjöfartsnäringen åliggande ton- och hyresafgifterna skulle härtill användas. I sammanhang härmed erinrade utskottet, att tanke blifvit väckt därpå, att hyresafgifterna borde utbytas mot fasta årspremier.

Huruvida ett ändamålsenligt ordnande af sjöfolks pensionering nödvändiggjorde en höjning af det nu utgående statsanslaget, förmenade utskottet vara förbehållet en blifvande utredning att ådagalägga.

Att ett ordnande af frågan om vårt sjöfolks pensionering, hvilken alltjämt uteslutits ur de förslag om arbetarförsäkring, som af Kungl. Maj:t eller enskilde under de senaste åren framlagts, vore en nödvändighet, ansåg utskottet framgå redan däraf att, enligt hvad utskottet inhämtat. antalet af de ansökningar, som vid slutet af år 1899 på grund af bristande tillgång voro hvilande, utgjorde i första klassen 190, i andra 116, i tredje 189, i fjärde 46, bland dem inom de tre första klasserna flera ända sedan 1891.

Andra kammaren biföll, i enlighet med af utskottet gjord hemställan, motionen.

Den i första kammaren uti samma fråga väckta motionen, som hänvisats till kammarens första tillfälliga utskott, behandlades där i sammanhang med medkammarens jämväl till utskottet hänvisade beslut i frågan. Första kammarens utskott uttalade i sitt utlåtande, att det på frågans dåvarande stadium vore för tidigt att yttra sig om de detaljer af frågan, hvilka andra kammarens utskott i sin motivering berört, men fann dock utskottet motionärens förslag och hvad till stöd därför anförts vara så beaktansvärdt, att första kammaren icke syntes böra undandraga sig att gå medkammarens önskan om en skrifvelse i ämnet till mötes och dymedelst äfven taga fasta på det intresse för sakens slutliga ordnande, som kunde anses innebäras i det af andra kammaren fattade beslutet. I underdånig skrifvelse af den 11 maj 1900 anhöll Riksdagen om utredning af frågan om ett förbättradt pensioneringssätt för sjömän och framläggande af förslag därom vid en blifvande Riksdag, men gjorde Riksdagen härvid för egen del allenast det uttalande, att motionärernas framställning syntes Riksdagen beaktansvärd, samt att enligt Riksdagens förmenande för det åsyftade ändamålets vinnande kraftigare åtgärder än dittills borde vidtagas.

I anledning af denna Riksdagens skrifvelse tillsatte Kungl. Maj:t den 9 november 1900 nu ifrågakvarande kommitté med uppdrag att verkställa utredning och afgifva förslag i berörda ämne.

*Kommitténs
förslag.*

I sitt den 15 november 1904 till Kungl. Maj:t aflämnade betänkande i ämnet har kommittén afgifvit förslag till:

- 1) lag om försäkring af sjöfolk;
- 2) lag om ändrad lydelse af 17 kapitlet 12 § handelsbalken;

3) lag om ändrad lydelse af 105, 268 och 269 §§ sjölagen;

4) förnyadt nådigt reglemente för handelsflottans pensionsanstalt; hvarjämte kommittébetänkandet innehåller motiv till nämnda författningsförslag, en statistisk och försäkringsteknisk afdelning m. m.

Hufvudprinciperna i kommittébetänkandet framgå af följande kortfattade redogörelse.

Den af kommittén föreslagna försäkringen afser att bereda:

1) *sjukhjälp* åt försäkrad, som skadats till följd af under anställning å fartyg timadt olycksfall, som medfört väsentlig nedsättning af arbetsförmågan; sjukhjälpen utgår efter 14 dagars karenstid med 1 krona om dagen;

2) *lifränta* å högst 300 kronor åt försäkrad, om sådant olycksfall medfört för framtiden bestående förlust af eller minskning i arbetsförmågan (invaliditet);

3) *begravningshjälp* med 60 kronor, om olycksfallet inom 2 år medfört döden; äfvensom, under samma förutsättning,

4) *årlig lifränta* åt den aflidnes änka och barn (120 kronor åt änka, 60 kronor åt hvarje minderårigt barn, sammanlagdt högst 300 kronor);

5) *pension* åt försäkrad, som annorledes än genom olycksfall under anställning å fartyg (efter tjänstgöring under de senaste 6 åren minst 24 månader d. v. s. 3 seglationsår) ådragit sig invaliditet;

6) *pension* åt försäkrad, som fyllt 60 år och innehaft anställning å fartyg under minst 160 månader (20 seglationsår);

7) *pension* åt änka och minderåriga barn efter afliden pensions-tagare under vissa angifna betingelser.

Af förenämnda olika försäkringsformer betecknar kommerskollegium i sitt utlåtande för korthetens skull de under punkterna 1)–4) upptagna såsom »olycksfallsförsäkring» och de i öfriga punkterna upptagna såsom »ålderdomsförsäkring».

De under 5), 6) och 7) upptagna pensionernas storlek är beroende på den försäkrades lön och anställningstid samt bestämmes i proportion till erlagda försäkringsafgifter. Den normala ålderdomspensionen vid 60 års ålder för försäkrad, som börjat tjäna till sjöss vid 17 års ålder och slutat vid 55 års ålder, beräknas af kommittén uppgå till: för sjökaptan 600 kronor, för styrman 355 kronor och för sjömän 214 kronor. Lägsta pension för försäkrad skall utgå med 50 kronor.

Försäkringen, hvilken hvilar på grundsatsen af försäkringstväng, omfattar alla personer (äfvén utlänningar), som hafva anställning å svenska fartyg. Med fartyg förstås enligt förslaget bland annat:

- 1) fartyg, som afses i 2 § sjölagen;
- 2) annat svenskt fartyg, som upprätthåller reguliär passagerartrafik;
- 3) heldäckadt fiskefartyg;
- 4) bärgnings- och dykerifartyg;
- 5) heldäckadt bogseringsfartyg, som yrkesmässigt användes;
- 6) präm, som yrkesmässigt användes.

Försäkringsafgifterna betalas af den försäkrade och fartygsägaren med hälften vardera, men den senare är dock ansvarig för hela afgiftens erläggande. Å sin andel erhåller fartygsägaren afdrag för tonafgifter, erlagda för fartyget. De sjöfolket nu påhvilande hyresafgifterna äro afsedda att upphöra. Försäkringsavgift utgår med 6 procent af den försäkrades aflöningsbelopp, därvid dock för hvarje klass fastställts maximi- och minimiafgift för hel månad. Högsta månadsavgiften är 15 kronor och lägsta 3 kronor.

Med hänsyn till grunderna för försäkringsavgifters beräkning äro de försäkrade indelade i tre klasser, de två första för befäl och underbefäl af olika grader äfvensom restaurationspersonal och den tredje för öfriga försäkrade.

Förslaget innebär vidare, att försäkringen handhafves af handelsflottans pensionsanstalt, som skulle för ändamålet ombildas. Sjömanshusens fonder skulle med undantag af donationsmedel öfverlämnas till pensionsanstalten, som ock skulle äga uppbära tonafgifterna. Anstaltens förvaltning skulle bekostas af statsmedel. Sjömanshusens nuvarande understödsverksamhet skulle till väsentlig del upphöra och deras förvaltning skulle helt och hållet öfvertagas af staten.

*Införad
utredning.*

Öfver kommittébetänkandet infordrade Kungl. Maj:t utlåtanden af direktionen öfver handelsflottans pensionsanstalt samt af kommerskollegium, hvilket tillika anbefalldes att före afgifvande af sitt utlåtande höra vederbörande.

Nämnda direktion har i sitt utlåtande framställt erinringar mot vissa detaljer i kommitténs förslag, men ej yttrat sig särskildt om de hufvudprinciper, hvarå samma förslag grundas.

Kommerskollegium har, till åttlydnad af den nådiga befallningen, i cirkulärskrifvelser till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, jämte det kollegium fäst uppmärksamheten å omfattningen af den af kommittén föreslagna försäkringen samt grunderna för gäldandet af försäkringsafgifterna, anmodat befallningshafvandena att, en hvar för sitt län, lämna tillfälle åt föreningar af sjöfartsidkare, fartygsägare, fiskare-

befolkning, samt andra, som kunde vara af frågan intresserade, att af förslaget taga del och däröfver yttra sig. Därjämte anmodades en hvar af länsstyrelserna att afgifva det yttrande, hvartill den funne anledning.

Endast ett fåtal yttranden från intresserades sida hade, enligt hvad kollegium meddelat, på denna väg till kollegium inkommit, nämligen från, bland andra, ångfartygsbefälhafvaresällskapet i Stockholm, Göteborgs fartygsbefälhafvareförening, nautiska föreningen i Göteborg, kanalflottans ångfartygsbefälhafvaresällskap och Gäfle fartygsbefälhafvaresällskap. Bland Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade allenast befallningshafvandena i Gottlands, Blekinge och Kristianstads län för egen del afgifvit motiverade yttranden om förslaget, hvarförutom befallningshafvandena i Östergötlands, Jönköpings, Skaraborgs, Gäfleborgs och Norrbottens län i allmänhet uttalat sig om förslaget eller förmått sig ej hafva något att däremot erinra.

Vidare hade kollegium i cirkulärskrifvelser anmodat direktionerna för sjömanshusen i riket att *dels* söka bereda tillfälle för till sjömanshusen hörande eller inom deras distrikt boende sjöfolk att af förslaget taga del och däröfver yttra sig, därvid särskildt borde uppmärksammas vissa §§ (1, 4 och 15) i förslaget till lag om försäkring af sjöfolk, *dels* för egen del afgifva yttrande i anledning af kommitténs betänkande, särskildt beträffande frågan om sjömanshusens mistning af de till dem nu hörande fonder, med undantag af vissa särskildt donerade sådana, samt af vissa sjömanshusen nu tillkommande afgifter, *dels ock* meddela kollegium, hvilken ungefärliga kostnad, därest kommitténs förslag komme till tillämpning, direktionerna ansåge erforderlig för uppehållande af sjömanshusens framtida verksamhet och åligganden. Med anledning häraf hade direktionerna för sjömanshusen med undantag af dem i Jönköping, Nyköping, Piteå, Söderköping och Vadstena i afgifna yttranden uttalat sig om kommittéförslaget. I samband därmed hade aflämnats redogörelser för de af sjömännen uttalade åsikter, i den mån de begagnat sig af det dem lämnade tillfället att yttra sig i frågan. Därjämte hade direktionen för sjömanshuset i Malmö insändt yttranden af Malmö sjöfartsförening och Malmö maskinistförening.

I öfrigt hafva åtskilliga frågor, som beröra förevarande angelägenhet, af Kungl. Maj:t öfverlämnats till kollegium och af kollegium handlagts i samband med behandlingen af kommittéförslaget jämte däröfver inkomna yttranden.

Jag finner lämpligt nu öfvergå till en närmare redogörelse för kommerskollegii utlåtande.

Kollegium framhåller till en början, att de skäl, som föranlett det allmänna att till förmån för personer, sysselsatta i en viss näringsgren, anordna såväl ett särskildt understödsväsende som ock en särskild pensionering, enligt kollegii åsikt allt fortfarande ägde giltighet. Äfven om behovet af dylika åtgärder från det allmännas sida i ej ringa mån stode i samband med en sjöfolket allt fortfarande ofta utmärkande obenägenhet att genom besparingar af arbetsförtjänsten sörja för framtiden, kvarstode dock så många på frågan inverkan af faktorer, hvilka låge helt och hållet utom sjömännens bestämmanderätt, att en särskild omvårdnad från det allmännas sida om dem vore både behöflig och berättigad. Kollegium ansåge emellertid det i inrikes sjöfart använda sjöfolket icke i samma mån äga anspråk på en dylik omvårdnad som sjömännen i utrikes fart, så länge en liknande omvårdnad ej komme utöfvare af äfven andra yrken, som bedrefves inom landet, till godo. Den i utrikes fart använde sjömannen måste oftast längre tider vara långt aflägsnad från hemmet och hemlandet och vore då ur stånd att nöjaktigt tillvarataga sina intressen och personligen tillse sina hemmavarande anhöriga. Han vore i allmänhet i högre grad bunden vid det yrke han en gång valt. Den i inrikes sjöfart använde sjömannen befunde sig däremot i ungefär enahanda ställning som en mångfald andra arbetare, hvilkas yrkesutöfning hölle dem för kortare tider aflägsnade från hemmen. Sjömannen i inrikes sjöfart hade ock själfallet vida större möjlighet att kunna öfvergå till ett mindre ansträngande yrke, då olycksfall tillstötte, som minskade arbetsförmågan, eller krafterna eljest började svika. Gifvet vore dock, att gränsen mellan dessa grupper sjöfolk ofta måste blifva svår att uppdraga.

Sjömanspensioneringens betydelse för själfva sjöfartsnäringen och särskildt för vår utrikes sjöfart måste ock noga beaktas. I jämbredd med den raskt fortgående utvecklingen af vår handelsflotta hade svårigheterna att för den erhålla tillräcklig och duglig bemanning ökat. Kollegium vore emellertid böjdt för att anse, att i sjöfolkets pensionsförhållanden icke vore att söka den hufvudsakligaste orsaken till de antydda svårigheterna och till att en så stor del af våra sjömän hellre tjänade å utländska fartyg än å svenska. Härtill bidroge en mängd andra samverkande omständigheter, såsom en ofta inneboende äfventyrlusta, önskan att undgå fullgörandet af värnplikt, det sämre kosthållet å vissa svenska fartygskategorier samt ej minst de högre hyror, som erbjödes å utländska fartyg. De rikliga arbetstillfällen, som den svenska industrien under de senare åren erjudit med jämförelsevis goda löner, hade äfven otvifvelaktigt i sin mån föranlett en del sjöfolk att öfvergå

till industriella yrken. Visserligen hyste kollegium den uppfattning, att det icke torde kunna med fog krävas eller ens läte sig praktiskt genomföras att anordna en så riklig och förmånlig pensionering, att den skulle verka som motvikt till nyss antydda omständigheter och under alla förhållanden kunna tillföra vår handelsflotta en tillräcklig bemanning, men kollegium underskattade dock ingalunda betydelsen för densamma af ett ordnad pensionsväsende. Utsikten att erhålla en om ock blygsam pension utöfvade gifvetvis på mången sjöman — och säkerligen i högre grad på de bättre elementen bland de sjöfarande — en ej ringa dragningskraft, i sin mån bidragande till att vidmakthålla en inhemsk, dugande sjömansstam. Att saken ock hade sin betydelse för flottans bemanningsfråga, låge i öppen dag.

Kollegium delade den från många håll uttalade uppfattningen, att sjöfolkets pensionsförhållanden för närvarande icke vore på ett tillfredsställande sätt ordnade, samt ansåge, att åtgärder för afhjälpan af de härutinnan nu mest bjärt framträdande missförhållandena vore af nöden. Hvad kollegium nu uttalat afsåge närmast frågan om ålderspensionering, men hade äfven i hufvudsak sin tillämplighet å frågan om skydd åt sjöman mot följderna af olycksfall i arbete. Den senare frågans lösning syntes för öfrigt med så mycket större fog kunna krävas, som arbetare i andra yrken redan kommit i åtnjutande af antydda skydd. Härvid borde dock rättvisligen framhållas, att ett stort antal redan frivilligt beredt sitt sjöfolk ett sådant skydd genom försäkring mot olycksfall. Kollegium hade vidtagit åtgärder för att genom Sveriges redareförening erhålla uppgift om, i hvilken omfattning detta vore fallet.

Efter att hafva förutskickat dessa allmänna anmärkningar har kommerskollegium öfvergått till bedömande och granskning af hufvudprinciperna i kommitténs förslag.

Kommittén hade sökt under ett gemensamt afgiftssystem sammanföra två skilda försäkringsformer, nämligen försäkring mot olycksfall och ålderspensionering. Den del af kostnaderna för denna kombinerade försäkring, som vore afsedd att täckas genom afgifter från de närmast intresserades sida — sjöfolket och redarne — skulle enligt kommitténs förslag dessa bära med hälften å hvardera sidan.

Angifna försäkringsformer hvilade enligt kollegii uppfattning på väsentligen olika grunder. Arbetsgifvares ersättningsplikt vid inträffadt olycksfall i arbete — hvarmed vore att jämställa sådant försäkrings-tvång, som kommittén ifrågasatt — grundade sig på den numera all-

mänt erkända och i den svenska lagstiftningen genom lagen af den 5 juli 1901 beträffande ett flertal yrken genomförda grundsatsen, att arbetsgifvaren hade skyldighet att i viss i lagen bestämd omfattning skydda i hans tjänst anställda arbetare emot de ekonomiska följderna af olycksfall, som träffade arbetaren i arbetet och gjorde denne oförmögen att försörja sig och de sina. Rättvisan och billigheten i den rättsåskådning, som sälunda ålade arbetsgifvaren ersättningsskyldighet, när arbetsoförmågan vållats af en under arbetet i hans tjänst inträffad olyckshändelse, torde icke kunna jäfvas.

I fråga åter om den oförmåga till arbete, som tilltagande ålder medförde och hvars följder ålderdomspensioneringen hade till ändamål att lindra, intoge arbetsgifvaren en helt annan ställning. Denna oförmåga hade inträdd enligt naturens ordning och ej som en direkt följd af verksamheten i arbetsgifvarens tjänst. Att den förr eller senare skulle inträda, måste förutses äfven af den minst förtänksamme. På den enskildes åtgöranden, på hans omtanke och förutseende borde det i första hand ankomma att i tid sörja för, att ett nödtorftigt uppehälle icke måtte saknas, då tilltagande ålder minskade hans arbetsförmåga. Om ingripande från det allmännas sida till stödjande af den enskildes åtgöranden för att ernå trygghet i nämnda hänseende ansåges påkalladt, borde de med ett sådant ingripande förbundna kostnader enligt kollegii förmenande icke läggas å privata arbetsgifvare inom de särskilda yrkena, utan borde frågan härom anses såsom en samhällets gemensamma angelägenhet.

I enlighet med denna uppfattning ansåge kollegium det så mycket mindre böra ifrågakomma att belasta sjöfartsnäringen, hvilken redan nu arbetade under trycket af flera tyngande pålagor, som icke hade sin motsvarighet inom andra näringsgrenar, med en ytterligare börda, som ej heller skulle påhvila öfriga näringar. Om den af kommittén tillämpade grundsatsen om redarnes skyldighet att bidraga till sjöfolkets ålderdomsförsäkring nu vunne godkännande, skulle rederinäringen framdeles med all sannolikhet få vidkännas än mer betungande kostnader, i den mån nämligen de nu föreslagna pensionsbeloppen ansåges otillräckliga och kraf om deras ökning uppstode. Af kommitténs beräkningar öfver den föreslagna kombinerade olycksfalls- och ålderdomsförsäkringens aktiva och passiva, hvilka beräkningar sammanfattats å sid. 239—240, framginge, att summan af de poster, som afsåge kostnader för ålderdomsförsäkringen, vore vida större än summan af de poster, som motsvarade den nu lagstadgade ersättningsskyldigheten för olycksfall i arbete.

Kommittén hade till stöd för sitt sammanförande af förenämnda bägge till sin natur väsentligen olika försäkringsformer icke förbragt några som helst skäl. Såsom grund för fördelningen af afgifterna till hälften mellan redarne och sjöfolket hade kommittén icke angifvit annat än att kommittén ansett detta »billigt». Det från ett vid tiden för kommitténs arbeten föreliggande norskt lagförslag åberopade föredömet härutinnan gäffe icke, vid det förhållande att förslaget sedermera ansetts ogenomförbart, stöd åt kommitténs åsikt.

I anslutning till hvad sålunda anförts och då i öfrigt sammanförandet af olycksfallsförsäkringen och ålderdomsförsäkringen under ett gemensamt afgiftssystem skulle omöjliggöra ett fullt rättvist afvägande af rederiernas och sjöfolkets anpart i kostnaderna, funne sig kollegium böra bestämdt uttala sig mot denna hufvudgrund i förslaget.

Af dem, som ingått i ett bedömande af denna fråga, hade särskildt sjömanshusdirektionerna i Falkenberg, Göteborg, Halmstad, Kristianstad, Luleå, Oskarshamn, Ronneby, Skellefteå, Strömstad, Söderhamn, Södertälje, Sölvesborg, Umeå, Varberg och Visby, Göteborgs fartygsbefälhafvareförening, nautiska föreningen i Göteborg, kanalflottans ångfartygsbefälhafvaresällskap och Malmö sjöfartsförening uttalat starka betänkligheter mot nämnda hufvudgrund, hvarå förslaget hvilade.

I en till kollegium remitterad underdånig skrifvelse från Sveriges redareförening hade föreningen, under framhållande af betydelsen för den svenska handelsflottan af en allmän statspensionering för sjöfolket, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes tillse, att förbättring i sjöfolks pensionering i samband med olycksfalls- och invaliditetsförsäkring måtte skyndsamt genomföras, samt att »sådana grunder bestämmas för bestridande af de härför erforderliga kostnaderna, att rederinäringens utöfvare icke härmed särskildt betungas». Redareföreningen hade i afseende härå uttalat, att en särskild ytterligare beskattning icke kunde hafva annan följd än att hämma rederinäringens utveckling och försvaga dess allmänna bärkraft med hänsyn till såväl skatteförmåga som möjlighet att bereda dem, som ägnade sig åt sjötjänsten, en tillräcklig bärgning, hvarför ett pensioneringssätt som det af kommittén föreslagna endast komme att motverka syftet med införandet af allmän statspensionering. Dessa uttalanden syntes kollegium förtjäna att allvarligt beaktas vid bedömandet af den föreliggande frågan. Kollegium ansåge för sin del farhågorna för att kostnaderna för ålderdomspensioneringen skulle blifva allt för betungande för sjöfartsnäringen väl grundade. Men däremot kunde kollegium icke biträda föreningens

yrkande, att redarne borde vara fritagne från kostnaderna för olycksfallsförsäkringen, och funne kollegium det ägnadt att väcka förvåning, att ett sådant yrkande från detta håll framkommit.

Förutom de ofvan angifna principiella skäl, som kollegium ansåge afgjort tala emot den af kommittén föreslagna kombineringsen af de olika försäkringsformerna, hade i öfrigt tillämpningen i kommittéförslaget af densamma ledt och måst leda till konsekvenser, som i och för sig ej torde kunna godkännas.

Vid uppgörande af sitt förslag, såvidt det afsåge olycksfallsförsäkringen, hade kommittén sökt — enligt kollegi mening fullt riktigt — att i tillämpliga delar följa motsvarande bestämmelser i lagen om ersättning för olycksfall i arbete, därest ej särskilda skäl påkallat afvikelser. Den i denna lag stadgade ersättningsskyldigheten gällde gent emot arbetsgifvare till förmån för en hvar, som arbetade i något af de i lagen afsedda yrken. Några inskränkningar med hänsyn till varaktigheten af anställningen, nationalitet eller dylikt vore icke gjorda. Sjöfartsyrket och vissa andra yrken, som ansetts dit hänförliga, vore icke underkastade lagens tillämpning. Kommittén, som velat fylla denna brist, hade nu vid uppgörandet af sitt förslag utgått från den förutsättning, att äfven en hvar arbetare i sjöfartsyrket utan begränsningar borde erhålla skydd mot följderna af olycksfall. För att icke vissa kategorier arbetare inom sjömansyrket skulle utestängas från olycksfallsförsäkringens fördelar hade kommittén, som i § 1 af förslaget utgått från att »anställning å fartyg» skulle konstituera försäkringsplikten, måst åt begreppet »fartyg» gifva den mest vidsträckta omfattning och ej kunnat göra skäligen begränsningar ifråga om de å fartyg anställda personer, som skulle anses innefattade under lagens tillämpning. Häraf hade blifvit en följd, att enligt förslaget tvång till ålderdomsförsäkring gjorts gällande mot åtskilliga grupper, hvilka med hänsyn till beskaffenheten af deras anställning eller af andra skäl icke hade något intresse af en sådan försäkring och således icke rimligen borde blifva underkastade sagda tvång.

Därest åter kommittén iakttagit ett motsatt förfarande och utslutit de åsyftade grupperna från lagens tillämpning, hade detta förfaringsätt å andra sidan medfört för dem den orättvisa, att de utestängts från rätt till ersättning för skada vid olycksfall. Dessa konsekvenser å bådadera hållen lade tydligt i dagen det principvidriga i att sammanföra nämnda bägge på olika grunder byggda försäkringsformer.

Med »fartyg» förstodes enligt lagförslagets definition bland annat hvarje fartyg, som användes till upprätthållande af regelbunden passagerare-

trafik. Under lagens tillämpning skulle alltså falla all den personal, som vore anställd i den reguljära ångslupstrafik, hvilken i stor omfattning bedrefves i större hamnar och annorstädes. Denna personal bestode till ej ringa del af minderåriga, som ofta endast kort tid kvarstannade i tjänsten och ej kunde anses hafva valt sjömansyrket till sitt lefnadskall. De borde visserligen äga anspråk på ersättning för skada till följd af olycksfall under arbetet, men borde däremot uppenbarligen icke vara underkastade tvång till ålderdomsförsäkring. Likaledes borde den tjänstepersonal, som vore anställd å bärgnings- och dykerifartyg, å bogseringsfartyg, å fartyg, som användes för vetenskaplig expedition, samt å pråmar, i allmänhet med lika rätt som de i land anställda arbetarne blifva skyddade mot följderna af olycksfall under arbetet. Att däremot, såsom kommitténs förslag innebure, underkasta en hvar å dylika fartyg anställd person under alla förhållanden tvång till ålderdomsförsäkring syntes kollegium leda till att såväl fartygsägaren som den försäkrade finge vidkännas dryga ekonomiska uppoffringar, hvilka, hvad vissa tjänstekategorier anginge, skulle allenast för jämförelsevis få motsvaras af någon förmån och beträffande andra kategorier endast helt undantagsvis blifva på åsyftadt sätt fruktbringande. Många å dylika fartyg anställde tjänstgjorde allenast en del af året såsom s. k. säsongarbetare och hade öfriga tider af året anställning i land. Detta vore ofta fallet med personalen å pråmar och å bogserbåtar. I öfrigt vore arbetet å dylika farkoster ofta af sådan natur, att för deras fullgörande nödig personal anställdes endast för en begränsad tid. Åtskilliga tjänstsökande i dessa yrkesgrenar hade ofta själfva redan från början för afsikt att förr eller senare öfvergå till annat näringsfång.

Från många håll hade i de afgifna yttrandena uttalats betänkligheter mot att restauratörer, restauratriser och å fartyg anställd kvinnlig betjäning skulle underkastas försäkringstvång, och delade kollegium dessa betänkligheter. Vore dylika personer anställda i redarens tjänst, borde de i fråga om rätt till ersättning vid olycksfall vara jämnställda med den öfriga besättningen. Förhållandet torde emellertid i många fall vara, att de, som ombesörjde mathållningen ombord, ej vore att anse såsom arbetstagare hos redaren utan själfständigt och på egen risk utöfvade detta yrke. Under inga förhållanden syntes skäl föreligga att i fråga om dessa personer, hvilka sällan någon längre tid kvarblefve i yrket och endast undantagsvis så länge, att de skulle kunna uppnå rätt till ålderdomspension, stadga skyldighet att därför erlagga afgifter. Äfven utländske sjömän hade inbegripits under den gemen-

samma försäkringen. Att en utländsk sjöman skyddades mot följderna af olycksfall, som träffade honom under tjänst å svenskt fartyg, syntes kollegium helt naturligt. Redan nu vore sådan sjöman i detta hänseende enligt gällande sjölag jämnställd med svensk. Såsom redan nämnts, vore ock lagen om ersättning för olycksfall i arbete med den inskränkning, som i § 6 af lagen angåfves, tillämplig å arbetare af utländsk nationalitet. Kommittén hade ej angifvit giltiga skäl, hvarför utländske sjömän borde underkastas ålderdomsförsäkringen. Det syntes hvarken möjligt eller ens lämpligt att genom att ställa denna förmån i utsikt söka kvarhålla dem till stadigvarande tjänstgöring i svenska handelsflottan. Tvärtom vore antagligt, att skyldigheten att vidkännas ett så jämförelsevis betydande afdrag å hyran för att erhålla rätt till en förmån, som praktiskt sedt aldrig komme att utfalla, skulle afhålla utlänningar äfven från tillfällig tjänstgöring å svenska fartyg. Detta torde kunna för vår sjöfart medföra olägenheter.

Kommittéförslaget afsåge äfven i viss mån fiskare. Kommittén hade i sådant afseende ifrågasatt, att försäkringsplikten skulle gälla en hvar anställd å fartyg, som användes i fångstfart eller fiske å öppna hafvet, dock endast för såvidt fartyget vore heldäckadt. Härmed hade kommittén åsyftat, att de, som användas i det så kallade storfisket, skulle innefattas i försäkringen. Frågan om fiskares olycksfallsförsäkring hade efter kommittéförslagets framläggande kommit i ett väsentligen förändradt läge. I anledning af Eders Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1908 års Riksdag hade Riksdagen medgifvit, att från och med år 1909 finge genom statens försorg anordnas en särskild för fiskare afsedd försäkring mot skada till följd af olycksfall. Sedermera hade Eders Kungl. Maj:t under den 2 oktober 1908 utfärdat nådig kungörelse i ämnet. Enligt denna ägde en hvar svensk undersåte, som hade sitt hemvist i Sverige och idkade fiske som yrke eller eljest för sin utkomst, vare sig han arbetade för egen eller annans räkning, rätt att genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda sig ersättning enligt de i lagen om ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete stadgade grunder, dock med viss utsträckning. Försäkringen vore grundad på frivillighetsprincipen. Såsom skäl härför hade vid frågans förberedande behandling af riksförsäkringsanstalten åberopats, att fiskarne i regel vore sina egna arbetsgifvare samt att tillräckliga skäl icke syntes föreligga att pålägga näringsidkare inom ett särskildt yrke skyldighet att låta försäkra sig, under det att utöfvarne af öfriga yrken lämnades frihet i detta afseende. En obligatorisk försäkring af en enstaka grupp af yrkesidkare skulle ock bereda åtskilliga svårigheter. Vid en sådan

försäkring måste uppdragas bestämda gränser, angifvande hvilka som skulle komma in under försäkringen, hvilket i fråga om fiskare icke så lätt låte sig göra, i synnerhet som det icke vore ovanligt, att fiske drefves som bisysselsättning. Häraf och i öfrigt skulle ock föranledas svårigheter vid utöfvande af vederbörlig kontroll öfver att alla, som vore skyldiga att försäkra sig, därtill anmäldes. En effektiv kontroll skulle medföra i väsentlig mån ökade förvaltningskostnader.

Förevarande kommitté syntes enligt kollegii förmenande icke hafva beaktat de särskilda omständigheter, hvarunder fiskare merendels utöfvade sin näring. Åtminstone hade kommittén vid uppgörandet af sina förslag icke tagit hänsyn därtill. Såsom förutsättning för tillämpning af den af kommittén föreslagna försäkringsplikt hade, enligt hvad redan nämnts, kommittén uppställt i första rummet »anställning å fartyg». Då ett stort antal äfven af de i det så kallade storfisket sysselsatta personer utöfvade yrket för egen räkning eller arbetade efter ett eller annat vinstandelssystem samt således ej åtnjöte lön och ej innehade sådan anställning kommittén afsåge, skulle den föreslagna lagens tillämpningsområde, hvad fiskare anginge, blifva mycket begränsadt och för öfrigt ganska sväfvande. Härjämte borde uppmärksammas, att af dem, hvilka verkligen kunde betraktas »såsom anställda» å fiskefartyg, ett stort antal endast jämförelsevis kort tid ägnade sig åt yrket.

Genom den enligt förenämnda kungörelse af den 2 oktober 1908 anordnade, för fiskare afsedda försäkring mot skada till följd af olycksfall hade emellertid syftet med kommitténs förslag, i hvad det anginge fiskares olycksfallsförsäkring, på annan väg ernåtts.

Kommitténs förslag till lösning af frågan om förbättradt pensioneringssätt för sjömän syntes vid första påseendet innebära, att statsverket icke skulle i någon afsevärd grad betungas med kostnaderna för genomförandet af de anordningar till sjöfolkets förmån kommittén tänkt sig. Statsverkets direkta bidrag för ändamålet skulle enligt förslaget utgöras allenast af, förutom nu utgående anslag till handelsflottans pensionsanstalt, förvaltningsbidrag för handhafvandet af den föreslagna försäkringen. Kommittéförslagets prisbillighet för statsverket vore dock endast skenbar. Kommittén hade förutsatt, att sjömanshusens understödsverksamhet skulle till väsentligaste del upphöra, samt att dels de fonder, hvilkas afkastning nu användes för uppehållande af denna verksamhet, skulle indragas och användas för försäkringen dels ock de till sjömanshusen nu utgående afgifter (ton- och hyresafgifter) skulle antingen helt och hållet upphöra att utgå eller disponeras för för-

säkringen. Sjömanshusen skulle alltså gå miste om nästan alla sina nuvarande tillgångar och inkomster. Sedan år 1900 hade Riksdagen under benämning ersättning till sjömanshusen anvisat ett anslag af 30,000 kronor för beredande åt sjömanshusen af skälig ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktiges inskrifning och redovisning samt med utarbetande af sjöfartsstatistiska uppgifter. Beloppet hade för hvarje år, på förslag af kommerskollegium, af Kungl. Maj:t fördelats mellan de olika sjömanshusen hufvudsakligen i förhållande till antalet där inskrifvet sjöfolk. I underdånig skrifvelse af den 24 oktober 1908 angående beredande af statsbidrag till sjömanshusens förvaltningskostnader för år 1910 hade kollegium för Eders Kungl. Maj:t framhållit, att de bestyr, för hvilkas fullgörande anslaget vore afsedt att utgöra ersättning, på de senare åren i afsevärd grad ökats och att till följd häraf sjömanshusens utgifter till löner och öfriga förvaltningskostnader efter hand betydligt stegrats. Dessa förhållanden ansåge kollegium kunna betinga en ökning af statsanslaget, på det ej sjömanshusens understödsverksamhet måtte lida intrång. I brist på allsidig utredning i ämnet ansåge sig emellertid kollegium icke äga tillräcklig anledning nu ifrågasätta sådan ökning. Realiserandet af kommitténs förslag måste emellertid föra med sig som en oundviklig konsekvens, att staten finge ikläda sig den allra hufvudsakligaste kostnaden för sjömanshusens förvaltning. Ehuru denna fråga vore af synnerligen stor betydelse för bedömande af de ekonomiska konsekvenserna af kommitténs förslag, desto mer som desamma skulle för sjömanshusen medföra ökade bestyr, syntes kommittén ej hafva ägnat någon närmare uppmärksamhet åt räckvidden af denna konsekvens. Kommittén hade inskränkt sig till att i förbigående uttala den åsikt, att sjömanshusens förvaltning borde helt och hållet af staten öfvertagas. Såsom redan omförmålt, hade kollegium sökt från sjömanshusen erhålla utredning i denna del. Från de flesta sjömanshus hade dylik utredning lämnats. Åtskilliga sjömanshusdirektioner hade däremot förmålt sig icke kunna afgifva något bestämdt yttrande om de ungefärliga kostnader, som, därest kommitténs förslag komme till tillämpning, direktionerna ansåge erforderliga för uppehållande af sjömanshusens framtida verksamhet och åligganden. I allmänhet hade ansetts, att en ökning af nu utgående kostnader blefve erforderlig. Beträffande de sjömanshus, från hvilka bestämdt besked i berörda hänseende ej lämnats, hade kollegium utgått från de belopp, som för år 1907 utgifvits i förvaltningskostnader. Efter en sådan beräkning skulle, under nämnda förutsättning af kommittéförslagets genomförande, kostnaderna för sjömanshusens förvaltning

kunna antagas komma att uppgå till i rundt tal 205,000 kronor. Såsom jämförelse kunde meddelas, att under år 1907 sammanlagda beloppet af aflöningarne vid sjömanshusen utgjort 126,110 kronor och öfriga förvaltningskostnader uppgått till omkring 52,000 kronor. Af dessa siffror framginge, att angifna konsekvens af kommittéförslaget — nämligen att statsverket finge åtaga sig sjömanshusens förvaltningskostnader — skulle åsamka detsamma betydande kostnader, vida öfverstigande den jämförelsevis mindre afsevärda ökning af det nu utgående statsbidraget till sjömanshusen, som redan under nuvarande förhållanden torde vara påkallad.

Af skäl, som längre fram närmare utvecklades, kunde kollegium icke biträda kommitténs förslag om upphörande af sjömanshusens understödsverksamhet. Då sjömanshusens nuvarande tillgångar vore nödvändiga för fortsatt utöfvande och vidare utveckling af denna verksamhet och för uppehållande af sjömanshusens öfriga åligganden, kunde kollegium icke heller nu tillstyrka, att sjömanshusen beröfvades dessa inkomstkällor. Hvad särskildt anginge det ifrågasatta öfverflyttandet af sjömanshusens fonder utom de donerade till pensionsanstalten, hade ett stort antal sjömanshusdirektioner häremot inlagt kraftiga gensagor. Därest den uppfattning kollegium uttalade om bibehållande af sjömanshusens understödsverksamhet och om disponerande äfven framgent af härför nu tillgängliga medel vunne godkännande, blefve här af en följd, att kommitténs beräkningar om de inkomstkällor, som skulle stå till förfogande för försäkringen, blefve väsentligt rubbade. Dessa inkomstkällors kapitalvärde hade kommittén (å sid. 239 af betänkandet) beräknat efter 3½ procent till 46,443,000 kronor och efter 4 procent till 40,993,000 kronor. Från dessa belopp skulle, om sjömanshusens tillgångar ej blefve att påräkna, afgå respektive 6,029,000 och 5,725,000 kronor. På samma gång som sannolikt ingen annan utväg finnes än att betydligt höja försäkringsafgifterna för att fylla sålunda uppstående minskning, skulle dels för sjöfolket kvarstå skyldigheten att erlägga hyresafgifter dels för redarne bortfalla den lättnad i form af restitution af erlagda tonafgifter, som kommittén ställt i utsikt.

I detta sammanhang hade kollegium ansett sig böra upptaga till skärskådande kommitténs nämnda förslag, att fartygsägare skulle å sin andel af försäkringsafgifterna erhålla afdrag för tonafgifter, som erlagts för fartyget. Jämlikt § 34 af sjömanshusreglementet skulle tonafgift enligt där närmare angifna grunder erläggas för fartyg, som från svensk hamn afginge till utrikes ort. Afginge fartyg flera gånger under en kalendermånad från samma svenska hamn, skulle afgiften erläggas

endast en gång i månaden. Den af kommittén åsyftade lättningen skulle själfallet tillgodokomma allenast de fartygsägare, hvilka bedrefve sådan fartygstrafik, som enligt nämnda bestämmelser medförde skyldighet att erlägga tonafgift. För de fartyg, som ginge i regelbunden eller eljest mera liflig trafik mellan svenska och utländska hamnar, skulle alltså rätten till restitution i praktiken leda till en afsevärd lindring i skyldigheten att erlägga försäkringsafgifter eller måhända i flera fall fullständig befrielse från dylika afgifter. För andra fartyg åter, som uteslutande eller hufvudsakligen ginge i fraktfart mellan utländska hamnar utan att besöka hemlandet, skulle alls ingen eller obetydlig sådan lindring ifrågakomma. Denna af kommittén föreslagna anordning med restitution af erlagda tonafgifter hade uppenbarligen till syfte att för de svenska fartygsägarna minska kostnaderna för försäkringen, utan att samtidigt utländska fartyg blefve befriade från skyldigheten att erlägga tonafgifter. En gifven konsekvens af den föreslagna anordningen skulle emellertid blifva, att vissa delar af skeppsfarten och vissa fartygsägare skulle drabbas hårdare af den nya ekonomiska börda, försäkringen skulle medföra, än andra. Detta skulle tydligen i sig innebära en betänkelig orättvisa, så framt man icke utginge från den uppfattning, att nu gällande bestämmelser om skyldigheten att erlägga tonafgift hvilade på orättvisa grunder, som genom restitutionen skulle utjämnas. En sådan uppfattning hade kommittén emellertid icke uttalat. Kollegium kunde ej finna, att så vore förhållandet, och ansåge för öfrigt, att den föreslagna restitutionen svårligen läte sig förena med gällande sjöfartstraktater.

På de skäl kollegium sökt sålunda utveckla funne kollegium sig icke kunna annat än bestämdt afstyrka anordnandet för närvarande af en under ett gemensamt afgiftssystem sammanförd olycksfallsförsäkring och ålderdomspensionering för sjöfolk, helst en sådan anordning skulle för sjöfartsnäringen medföra en i ekonomiskt hänseende ganska tryckande börda, som icke påhvilade andra näringar. Då härtill komme, att Eders Kungl. Maj:t den 13 december 1907 uppdragit åt en kommitté att, efter allsidig utredning af frågan om allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, inkomma med yttrande i ämnet samt de lagförslag, hvartill utredningen kunde föranleda, ansåge sig kollegium icke nu kunna påyrka åvägbringandet af en ensamt för en särskild yrkesklass och för en viss näring afsedd ny form af ålderdomsförsäkring enligt de grunder kommittén föreslagit. Kollegium afstyrkte alltså det föreliggande förslaget till lag om försäkring af sjöfolk jämte som en följd därpå de öfriga författningsförslagen, hvilka anslöte sig till

det förra. Vid sådant förhållande hade kollegium funnit sig icke äga anledning ingå på någon detaljgranskning af lagförslagen. Kollegium hemställde emellertid, att förenämnda af Eders Kungl. Maj:t den 13 december 1907 tillsatta kommitté måtte anmodas att taga det föreliggande kommittéförslaget, såvidt det afsåge ålderdoms- och invaliditetsförsäkring för sjöfolk, under öfvervägande vid fullgörandet af kommitténs uppdrag.

Emellertid ansåge kollegium det vara ganska ovisst, när spörsmålet om en allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring kunde vinna sin lösning. Frågan om förbättrade pensioneringssätt för sjöfolk borde fördenskull icke undanskjutas i afvaktan på en sådan lösning. Såsom redan betonats, ansåge kollegium angeläget, att förbättringar i detta hänseende komme till stånd. Dessa borde och kunde enligt kollegii förmenande åstadkommas genom utveckling och reformering af det nu bestående understöds- och pensionsväsendet för sjöfolk. Därjämte borde, såsom kommitténs förslag innebure, lagstadgad skydd för sjöfolk mot följderna af olycksfall i arbete genomföras.

De åtgärder och anordningar för förbättrande af sjöfolkets ställning, som kollegium ansåge möjliga och lämpliga att vidtaga, ginge således i tre olika riktningar, nämligen

1) vidtagandet af förbättringar i afseende å sjömanshusens understödsverksamhet;

2) beredande af medel för förbättrande af den af handelsflottans pensionsanstalt handhafda pensioneringen; samt

3) vidtagandet af lagstiftningsåtgärder i syfte att tillförsäkra sjömän samma rätt till ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, som nu tillkomme arbetare i åtskilliga andra yrken.

Kollegium har därefter öfvergått till behandlingen af dessa olika frågor.

Efter erinran om att närmare redogörelse för sjömanshusens tillkomst, ändamål, organisation och förvaltning lämnats af dels arbetareförsäkringskommittén i dess den 5 december 1888 afgifna underdåniga utlåtande om, bland annat, sjömanshusen, dels handels- och sjöfartskommittén i utlåtande af den 23 november 1898 om vissa frågor rörande sjömanshusen, dels sjömanspensioneringskommittén i det föreliggande betänkandet (sidd. 83—95, 242—249), hänvisade kollegium till nämnda redogörelser och inskränkte sig till att beröra allenast hvad som stode i samband med sjömanshusens understödsverksamhet.

*Sjömanshusens
understöds-
verksamhet.*

Denna understödsverksamhet reglerades af bestämmelserna i §§ 20 och 21 af gällande sjömanshusreglemente. I § 20 föreskrefves hufvudsakligen, att, om sjöman, som erlagt hyresafgift, under utöfvandet af sin tjänst blifvit så skadad, sjuklig eller ålderdomsbräcklig, att han vore oduglig till vidare sjötjänst, han vore berättigad att, därest han vore i torftiga omständigheter, för sin återstående lifstid vid det sjömanshus, där han vore inskrifven, erhålla ett efter hans behof och sjömanshuskassans tillgångar lämpadt årligt understöd. Enligt § 21 skulle änka samt fader- och moderlösa barn efter sjöman, som innehafvt eller varit berättigad till understöd, äga rätt till enahanda förmåner, om sådant erfordrades för deras nödtorftiga utkomst. För att fullgöra denna dem sålunda åliggande understödsskyldighet äfvensom för uppehållande af deras öfriga verksamhet hade sjömanshusen erhållit rätt af det allmänna att uppbära hyresafgifter af sjöfolket och tonafgifter af redarne samt därjämte vissa vites- och bötesmedel.

Förevarande kommitté hade sammanfört ett ganska rikhaltigt statistiskt material för bedömande af sjömanshusens understödsverksamhet (se sidd. 90—95 och 244—249 i kommittébetänkandet). Detta material, hvilket afsåge, bland annat, förhållandena vid slutet af år 1900, torde fortfarande i hufvudsak kunna tjäna till underlag vid bedömande af understödsverksamheten. Dock hade omfattningen af understödsutdelningen sedan dess ej obetydligt vuxit. Sammanlagda beloppet utdelade understöd utgjorde under år 1900 i rundt tal 144,000 kronor och hade under år 1907 ökat till 226,000 kronor.

Kommittén hade icke för sin del uttalat något omdöme om betydelsen af sjömanshusens understödsverksamhet, men torde kommitténs förslag innebära, att kommittén i hvarje händelse ansåge gagnet däraf icke uppväga de fördelar, som användandet af sjömanshusens tillgångar för den ifrågasatta försäkringen skulle medföra. Från åtskilliga andra håll hade förut af olika anledningar missnöje med sjömanshusens understödsverksamhet direkt uttalats. Det hade till och med gjorts gällande, att verksamheten med hänsyn till de ringa belopp, som utdelades i understöd, vore af i det hela föga betydelse. Äfvenledes hade uttalats den uppfattning, att understödet hade en karaktär af nådegåfva, som vore för en mottagare nedsättande. Vidare hade framhållits, att olikformighet i afseende å utdelningen rådde vid de olika sjömanshusen, beroende på dels skiftande uppfattningar hos sjömanshusdirektionerna om de grunder, som borde tillämpas vid utdelningen, dels ock på olika medeltillgång. Af förevarande kommitté hade särskildt betonats, att befälhafvarne såväl för deras egen som för deras efterlevande anhörigas

räkning kunde anses oproportionerligt gynnade vid utdelningen af gratial.

Äfven om vissa af dessa anmärkningar måste anses befogade, ansåge kollegium dock sjömanshusens förevarande verksamhet i stort sedt fylla sitt ändamål, nämligen att bidraga till att skydda från nöd uttjänste eller eljest otjänstbara sjömän och deras efterlevande. Af åtskilliga vittnesbörd från personer, som vid sjömanshus hade att närmast ombesörja utdelningen och alltså ägde en ingående personlig erfarenhet om dessa förhållanden, hade kollegium fått denna sin uppfattning bekräftad. För ett stort antal personer ur den egentliga sjömansklassen utgjorde nämligen dessa understöd ett för deras ringa villkor ganska afsevärdt bidrag till deras lifsuppehälle och många — särskildt bland de medellösa sjömansänkorna — kunde tack vare detta bidrag draga sig fram, om ock med försakelser, utan att anlita den allmänna fattigvården, till hvilken de måhända eljest varit hänvisade.

Såsom framhållits, vore understödsbeloppen visserligen i medeltal små, men vore härvid att märka, att de i mindre grad behöfvande erhöle jämförelsevis lägre belopp än de mera behöfvande, hvarigenom medelsiffran nedbringades. Beloppens storlek vore dock i stigande och torde enligt kollegii åsikt äfven med nuvarande tillgångar kunna ej obetydligt ytterligare ökas.

Det syntes kollegium uppenbart, att det för sjöfolket och deras efterlevande måste framstå såsom en vida mera tilltalande utväg att för erhållande af behöfligt ekonomiskt bistånd kunna hänvända sig till en inkom för deras bästa verkande institution än att anlita den allmänna fattigvården. Det syntes ej böra vara för själfkänslan stötande att anlita sjömanshusen, hvilka i detta hänseende närmast kunde betraktas som ett slags lagbundna sammanslutningar till inbördes ekonomiskt bistånd. Medlemmarne utgjordes af vissa klasser af sjöfolket och de, hvilka fyllde förutsättningarna för understöds erhållande, ägde därå göra rättmätigt anspråk. Om understöd utan skäl vägrades, stode utväg öppen att genom besvär hos kollegium vinna rättelse.

Att en viss olikformighet vid understödsutdelningen gjorde sig gällande torde ej kunna undvikas. Frånvaron af snäva bestämmelser gjorde det möjligt för sjömanshusen, hvilkas personal i många fall själf ägde kännedom om de sökandes personliga förhållanden eller lätt kunde förskaffa sig sådan, att efter undersökning af graden af behofvet bringa hjälp, där den bäst behöfdes. Särskildt inom ett sådant yrke som sjömannens med dess många och växlande risker inträffade själfallet talrika fall, som icke kunde inbegripas under ett pensioneringssystem

med dess stränga former och noga utstakade gränser. En understödsverksamhet af detta slag fyllde därför en uppgift vid sidan af ett pensioneringsväsende och kunde enligt kollegii mening ej utan olägenhet undvaras. Af dessa skäl hade kollegium, äfven om kollegium funnit sig kunna i hufvudsak tillstyrka kommitténs förslag till lag om försäkring af sjöfolk, ansett sig böra påyrka vidmakthållandet af sjömanshusens understödsverksamhet.

Såsom redan vore antydt, ansåge dock kollegium, att ganska välgående anmärkningar kunde med fog framställas mot det sätt, hvarpå understödsutdelningen skedd. Kollegium ansåge emellertid, att därvidlag rådande missförhållanden borde kunna afhjälpas genom i viss mån ändrade bestämmelser, en fullständigare kontroll samt andra åtgärder.

De enligt nådiga brefven af den 30 november 1899 och den 30 mars 1900 numera gällande bestämmelserna om fördelningen mellan de olika sjömanshusen af hyresafgifterna och tonafgifterna hade tillkommit i syfte att åstadkomma en rättvisare fördelning af dessa afgifter än som förut tillämpats och utjämna de stora olikheter i afseende å den ekonomiska ställningen, som förut förefunnits mellan de olika sjömanshusen. Den princip vore nu genomförd, att hyresafgifterna tillfölle det sjömanshus, där sjöman, som erlagt afgiften, vore inskrifven. Äfven tonafgifterna skulle fördelas hufvudsakligen i förhållande till antalet vid de skilda sjömanshusen inskrifne sjömän, men ägde kollegium, som hade att verkställa fördelningen, att därvid jämväl taga hänsyn till öfriga förhållanden vid de särskilda sjömanshusen, som kunde anses inverka på deras förmåga att fylla sitt ändamål. Gifvet vore, att ett af de förhållanden, hvartill härvid särskild hänsyn borde tagas, vore behovet af medel för understödsutdelningen, men hade dock behovet af medel för bestridande af sjömanshusens administrationskostnader i måhända allt för hög grad hittills varit bestämmande vid fördelningen. Detta hade i väsentlig mån haft sin förklaringsgrund därunder, att statens bidrag för sistnämnda ändamål icke stått i skäligen förhållande till de kraf, det allmänna numera ställde å sjömanshusen, såsom ock kollegium i en föregående underdånig skrifvelse framhållit. Det vore emellertid kollegii afsikt att vid framdeles skeende afgiftsfördelningar mera ingående än förut rikta sin uppmärksamhet å understödsverksamheten och därvid söka åstadkomma de förbättringar, som syntes möjliga. En förberedande undersökning af hithörande förhållanden hade i främsta rummet riktat uppmärksamheten å det förhållande, att många sjömanshusdirektioner af de årliga intäkterna till sjömanshusfonderna afsatte mera

än som skäligen kunde anses betingadt af tillbörlig hänsyn till framtida behof. Sålunda vore att märka, att sjömanshusen på antydda sätt under år 1906 besparat i rundt tal 130,000 kronor och under år 1907 149,000 kronor. En väsentlig del af dessa besparade medel hade uppenbarligen kunnat och bort komma sjöfolket till godo i form af understöd. Kollegium hade ock med afseende härå från sjömanshusen införskaffat utredning dels i syfte att få utrönt, i hvad mån en förhöjning af nu utgående understödsbelopp måtte kunna med tillhjälp af nu tillgängliga inkomstkällor och utan åsidosättande af de öfriga intressen, sjömanshusen hade att bevaka, snarast möjligt bringas till stånd, dels angående de åtgärder i öfrigt för afhjälpande af nu bestående missförhållanden ifråga om understödsverksamheten samt för densammas främjande i allmänhet, som måtte kunna vidtagas.

Klagomålen öfver att befälhafvareklassen hittills i opropotionerligt hög grad gynnats vid understödsutdelningen ansåge kollegium icke kunna fränkännas fog. Detta förhållande torde i ej ringa mån hafva sin förklaringsgrund däri, att sjöfolket af manskapsgrad i sjömanshusdirektionerna icke haft någon speciell representant att bevaka dess intressen. Enligt nu gällande sjömanshusreglemente skulle sjömanshusdirektion bestå till en tredjedel af fartygsbefälhafvare och till två tredjedelar af skeppsredare. För närvarande föreläge till pröfning ett af särskilde kommitterade utarbetadt förslag till ny förordning om sjömanshusen, öfver hvilket förslag kollegium hade att afgifva underdånigt utlåtande. Enligt detta förslag skulle redareklassen utse 2 representanter i direktionen, befälhafvareklassen 1 samt styrmans- och maskinistklasserna gemensamt 1 representant. Det öfriga sjöfolket skulle alltså fortfarande förblifva orepresenteradt. Kollegium för sin del hyste ingen tvekan om rättmätigheten däraf, att den egentliga sjömansklassen, som hade förhållandevis de största ekonomiska intressena att bevaka i fråga om handhavande af de sjöfarandes angelägenheter, borde tillerkännas inflytande å ledningen af desamma. Kollegium ansåge därför ändring i förslaget i dylik riktning böra ske.

Det föreliggande förslaget till ny förordning om sjömanshusen vore baserad på bibehållandet af understödsverksamheten samt till dem nu utgående afgifter. Nyssnämnde kommitterade hade icke ifrågasatt några vidtgående ändringar i nu gällande bestämmelser om understödsverksamheten. Kollegium hade kommit till den uppfattning, att ytterligare bestämmelser borde tillkomma, ägnade att sätta kollegium i tillfälle att utöfva kontroll å handhavandet af understödsutdelningen.

Önskemålet om ernående af större likformighet i fråga om utdelningen vid de olika sjömanshusen torde dock icke uteslutande kunna uppnås genom författningsbestämmelser utan syntes lämpligen böra främjas genom meddelande af instruktioner och anvisningar från kollegium. Kollegium hyste den tillförsikt att, därest understödsverksamheten i de olika riktningar kollegium härigenom antydt reformerades, densamma skulle komma att vida bättre än nu vore fallet fylla sitt ändamål och blifva sjöfolket till allt större gagn.

Efter dessa uttalanden om sjömanshusens understödsverksamhet har kommerskollegium i sitt utlåtande öfvergått till behandling af frågan om beredande af medel för förbättrande af den af handelsflottans pensionsanstalt handhafda pensioneringen.

*Handelsflottans
pensionsanstalt.*

Innan jag redogör för kollegii utlåtande i denna del, torde en kortfattad historik angående pensionsanstalten böra lämnas, därvid jag till en början återgifver hvad jag inför Eders Kungl. Maj:t i detta ämne anförde vid underdånig föredragning den 12 nästlidne januari af frågorna rörande regleringen af tionde hufvudtiteln.

I nådig proposition vid 1862—1863 årens riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att Rikets Ständer måtte lämna sitt bifall till inrättande, i enlighet med vissa i propositionen närmare angifna grunder, af en pensionsanstalt för befälhafvare, styrmän och annat sjöfolk å svenska, till utrikes fart använda segel- och ångfartyg, äfvensom för maskinister och eldare å sistnämnda slags fartyg.

Samtidigt föreslog Kungl. Maj:t Rikets Ständer att medgifva, att, såsom bidrag till pensioneringen från nämnda pensionsanstalt, måtte få af tullmedlen utgå ett belopp, ungefärligen svarande mot den så kallade »föringen» — en sjöman å fartyg i utrikes fart sedan gammalt tillkommande förmån att, i vederlag för tidigare medgifven tullfrihet för af dem utrikes ifrån införda varor, vid ankomst till svensk hamn från utrikes resa af tullmedlen utbekomma vissa belopp — hvaremot »föringen» ej vidare skulle till sjöfolket utbetalas.

Det föringen motsvarande belopp, som sålunda skulle tillkomma pensionsanstalten, skulle enligt propositionen närmare bestämmas i förhållande till lästetalet af de fartyg, till hvilkas besättningar föring utgått, samt ökas i visst förhållande till lästetalet å sådana fartyg, så att för det dåvarande, då lästetalet af de till utrikes sjöfart begagnade svenska fartygen under senaste åren uppgått till emellan 110,000 och 120,000 läster, anslaget fastställdes till 24,000 riksdaler, eller närmast det belopp, som föringen då utgjorde, men framdeles blefve ökad med

1,000 riksdaler för hvarje fullt femtusental utöfver 120,000, hvarmed lästetalet å sådana fartyg kunde komma att tillväxa.

Sedan Rikets Ständer bifallit Kungl. Maj:ts berörda förslag, förordnade Kungl. Maj:t den 29 januari 1864 om inrättande af en sådan pensionsanstalt, hvarom förut nämnts, hvarjämte reglemente för anstalten af Kungl. Maj:t samtidigt utfärdades.

Förutom omförmälda, till pensionsanstalten af tullmedlen utgående anslag, hvilket från och med år 1867 uppfördes i riksstaten under dåvarande nionde hufvudtiteln såsom reservationsanslag under rubriken »bidrag till handelsflottans pensionsanstalt», utgick till en början äfven till anstalten ett anslag å 50,000 riksdaler från handels- och sjöfartsfonden. I samband med indragning af sistnämnda anslag höjdes vid 1869 års Riksdag det förra, af tullmedlen utgående anslaget med motsvarande belopp, eller 50,000 kronor.

Med anledning af under årens lopp inträdd ökning i de till utrikes sjöfart använda svenska fartygens lästetal höjdes, på Kungl. Maj:ts framställning, anslaget af 1871 års Riksdag från förutvarande 74,000 kronor till 78,000 kronor. I sammanhang därmed förändrades anslaget till förslagsanslag i den mening, att den utbetalning till handelsflottans pensionsanstalt, som på grund af nämnda anslag finge äga rum, skulle, utöfver de 50,000 riksdaler, som vid 1869 års riksdag beviljats i stället för det förut utgående bidraget från handels- och sjöfartsfonden, utgöra, såsom motsvarande föringen, dels 24,000 riksdaler och dels därjämte 1,000 riksdaler för hvarje fullt tal af 2,880 nyläster (5,000 svåra läster), hvarmed lästetalet å svenska i utrikes sjöfart använda fartyg öfverstege 69,120 nyläster (120,000 svåra läster). Sedermera har ifrågavarande anslag — numera uppfördt under tionde hufvudtiteln — alltjämt i riksstaten upptagits med oförändradt belopp, 78,000 kronor, att såsom förslagsanslag — i nyss angifven mening — utgå direkt af tullmedlen.

Förutom hvad jag sålunda återgifvit från mitt anförande rörande regleringen af tionde hufvudtiteln vill jag erinra om gällande bestämmelser m. m. angående delaktighet i pensionsanstalten, delägarnes klassifikation, pensionernas belopp och antal samt villkoren för pensions erhållande.

De personer, hvilka kunna förvärfva delaktighet i pensionsanstalten, äro: befälhafvare, styrmän och annat sjöfolk å svenska till utrikes fart använda segel- eller ångfartyg äfvensom maskinister och eldare å ångfartyg. Dessa personer indelas med afseende å beloppet af dem tillkommande årliga pensioner i fyra klasser, nämligen:

första klassen: fartygsbefälhafvare, som aflagt examen, erforderlig för behörighet att föra fartyg å alla farvatten (dock icke befälhafvare, som på sin tid aflagt sjökaptensexamen af andra klassen);

andra klassen: fartygsbefälhafvare, som på sin tid aflagt sjökaptensexamen af andra klassen, samt styrmän, som på grund af styrmansbref föra befäl i fart bortom Skagen och Lindesnäs;

tredje klassen: fartygsbefälhafvare, som icke aflagt någon af åsyftade examina, samt styrmän och maskinister;

fjärde klassen: öfrigt sjöfolk, däribland eldare å ångfartyg.

Pensionernas antal och belopp inom de olika klasserna voro ursprungligen bestämda sålunda:

i första klassen:	100	pensioner	å	160	kronor;
„ andra	„	100	„	„	120 „ ;
„ tredje	„	100	„	„	100 „ ;
„ fjärde	„	600	„	„	60 „ ;

dock skulle pensionsrummens antal inom de fyra klasserna framdeles ökas i samma proportion, i den mån tillgångarne medgäfvade sådant. Vid 1908 års slut utgjorde pensionsrummens antal inom en hvar af de tre första klasserna 172 samt i fjärde klassen 1,032. Själva pensionsbeloppen hafva icke undergått någon förändring.

Villkoren för pensions erhållande äro i allmänhet: a) att hafva uppnått 55 års ålder; b) att hafva 25 år varit å svenskt sjömanshus inskrifven och, utan att hafva gjort sig skyldig till rymningsbrott, tillbragt denna tid hufvudsakligen i tjänstgöring under utrikes sjöfart med svenskt handelsfartyg eller såsom förhyrd å svenskt örlogsfartyg; och c) att äga behörigen vitsordad god frejd. Äro de pensionsökande flera än som med inrättningens tillgångar kunna pensioneras, äger den till pension företräde, hvilken först blifvit därtill berättigad. Hafva två eller flera samtidigt blifvit pensionsberättigade och finnas ej pensionsrum för alla, afgöres genom lottning, hvem eller hvilka skola undfå pension.

Beträffande ytterligare upplysningar om pensionsanstaltens ekonomi och andra förhållanden — därom dels sjömanspensioneringskommittén i sitt betänkande å sid. 95—111 samt 250—264 lämnat en ganska uttömmande redogörelse dels ock arbetareförsäkringskommitténs underdåniga utlåtande af den 5 december 1888 innehåller åtskilliga vägledande uppgifter — torde jag kunna inskränka mig till hvad som förekommer i kommerskollegii utlåtande härutinnan. Det innehåller i hufvudsak följande.

Handelsflottans pensionsanstalt hade till ändamål att bereda uttjänt sjöfolk ekonomiskt stöd, ehuru under helt andra betingelser

och villkor än sjömanshusens motsvarande verksamhet. Medan sjömanshusen lämnade sådant stöd allenast åt verkligt behöfvande sjöfolk, hade pensionsanstalten till uppgift att åt sjömän, som uppnått viss ålder och längre tid tjänat i viss sjöfart med svenska fartyg, bereda visserligen knappa, men dock verkliga pensioner, utgående oberoende af vederbörandes ekonomiska villkor.

Anstaltens inkomstkällor utgjordes hufvudsakligen af årliga anslag af statsmedel och afkastningen af anstaltens fonder samt till mindre del af vissa bötesmedel, som tillfölle anstalten. Med undantag af det såsom direkt anslag från statens sida utgående årliga fasta beloppet af 50,000 kronor, vore statsbidraget icke att anse såsom ett statsanslag eller understöd i vanlig mening utan som ett vederlag för att staten frånhänt sjöfolket en häfdvunnen ekonomisk förmån, nämligen den ofvannämnda s. k. föringen. Till följd af anslaget rörlighet växlade, såsom närmare angifvits, totalbeloppet något med olika år. Det förhållande att hela anslaget utginge direkt af tullmedlen, antyde att, enär upphäfvandet af föringen i dess ursprungliga form skett i syfte att underlätta tullarnes införande i vårt land, statsanslaget i dess helhet ansetts motiveradt med hänsyn till upphörandet af den för sjöfolket ganska betydande ekonomiska förmån, föringen på sin tid inneburit. Pensionsanstalten hade upprättats i syfte att till sjömannens fromma gifva föringen en för dem fördelaktigare användning än som kunnat ernås, då den, såsom förut skett, i småsummor utbetalades till hvarje sjöman. Därjämte hade med anstaltens upprättande afsetts att genom de förmåner, anstalten erbjöde, förmå svenskt sjöfolk att kvarstanna i svensk sjötjänst och härigenom i händelse af krig kunna påräkna dugligt sjömanskap för landets försvar.

Af anstaltens tvenne hufvudfonder, nämligen förvaltningskostnadsfonden och pensionsfonden, för hvilkas tillkomst sjömanspensioneringskommittén närmare redogjort, hade den förra vid 1907 års slut uppgått till kronor 219,966:67, hvarå beräknades en räntefkastning af kronor 9,287:17. Kostnaderna för förvaltningen hade under år 1907 utgjort kronor 8,870:30. En mindre behållning å denna fond uppstode sålunda, men enär det kunde förutses, att den nu jämförelsevis ganska billiga förvaltningskostnaden skulle ökas, torde någon behållning från fonden ej lämpligen böra disponeras för pensioneringen. Enligt hvad kollegium iuhämtat, vore sannolikt att emotse någon ökning i den nu utgående låga kostnaden för förhyrning af lokal för anstalten.

Pensionsfondens behållning hade vid 1907 års slut utgjort kronor 706,833:34 och den beräknade räntefkastningen härå kronor 29,423:17.

Under loppet af år 1907 hade därjämte på grund af nådigt beslut af den 7 december 1906 till anstalten öfverlämnats W. J. S. Westzynthius' testamentsgåfva att såsom en särskild fond disponeras för pensioneringen. Denna fond hade vid slutet af år 1907 utvisat en behållning af kronor 27,800: —. Den beräknade räntefkastningen hade utgjort kronor 1,231: 50.

Anstaltens för pensioneringen afsedda fonder hade således vid 1907 års slut utgjort tillhopa kronor 734,633: 34 med en beräknad räntekomst af kronor 30,654: 67.

Inkomsterna till pensionsfonden hade under samma år uppgått till kronor 137,736: 92 och hade i pensioner utbetalts kronor 130,798: 28. Pensionsfonden hade under året ökats med allenast 6,900 kronor.

Redan under pensionsinrättningens första verksamhetsår hade visat sig att de inkomstkällor, som ställts till anstaltens förfogande, varit otillräckliga för att bestrida kostnaderna för den enligt reglementet i utsikt ställda pensioneringen. Till följd häraf hade det för anstalten mött öfverstigliga hinder att kunna bringa pensioneringen till full effektivitet. Visserligen hade, tack vare den i reglementet för anstalten fastställda regel, att antalet pensionsrum inom fjärde klassen, omfattande sjöfolket af manskapsgrad, skulle vara dubbelt så stort som antalet rum inom öfriga grader tillsammans, pensioneringen inom fjärde klassen kunnat utan några nämnvärda rubbningar bringas till fullföljd, så att de till pension berättigade erhållit sådan vid uppnådd pensionsålder eller åtminstone efter allenast några få månaders väntan. Men däremot hade pensioneringen inom de tre första klasserna företett synnerligen stora oregelbundenheter. Enär tillgångarna ej medgifvit inrättande inom dessa klasser af tillräckligt antal pensionsrum, hade de inom dessa klasser pensionsberättigade nödgats längre eller kortare tider vänta på att komma i åtnjutande af pension. För att i möjligaste mån råda bot på de missförhållanden, som häraf blifvit en följd, hade anstalten sökt anlita en mängd olika utvägar, såsom närmare framginge af kommitténs omförmälda redogörelse. Då det enda verk samma medlet för afhjälpan af missförhållandena, nämligen beredandet af erforderliga medel för pensioneringens uppehållande, icke kommit till användning, låge i öppen dag, att anstaltens alla ansträngningar att nöjaktigt fullgöra sina skyldigheter gent emot pensions-tagarne måst blifva till så stor del som varit och vore fallet fruktlösa. Då missförhållandena i något hänseende blifvit tid efter annan alltför framträdande och anordning vidtagits för att i någon mån afhjälpa detta, hade häraf i sin ordning framkallats olägenhet i annat hänseende,

ej sällan af än svårare beskaffenhet än det missförhållande, som skolat afhjälpas. Kollegium tilltrorde sig icke att bedöma, huruvida de ena eller andra af anstaltens åtgärder i syfte att åstadkomma förbättrade förhållanden varit de mest ändamålsenliga. För ett allsidigt bedömande häraf skulle erfordras en synnerligen omfattande undersökning. En undersökning härom samt angående orsakerna till skiftningarna i pensioneringen inom de olika klasserna sinsemellan syntes emellertid kollegium erbjuda ett mera underordnad intresse för bedömandet af den nu föreliggande frågan, hvilken i första rummet afsåge att bereda anstalten tillräckliga medel att behörigen fullgöra pensioneringen inom *alla* klasser.

Då kollegium icke ansett sig kunna förorda kommittéförslaget om förbättrat pensioneringssätt, funne kollegium desto mer angeläget, att kraftiga åtgärder vidtoges till rättande af missförhållandena i afseende å den nuvarande pensioneringen. Enligt kollegii uppfattning måste det redan i och för sig anses synnerligen beklagligt och staten föga värdigt att — ehuru från statens sida ställts i utsikt, att svenskt sjöfolk, som hufvudsakligen ägnade sig åt utrikes sjöfart med svenska fartyg, skulle såsom uppmuntran härtill och belöning härför vid viss uppnådd ålder och under vissa förutsättningar i öfrigt undfå en pension, som för deras lifsuppehälle visserligen vore otillräcklig, men dock kunde utgöra ett ej oväsentligt bidrag därtill — samma sjöfolk eller rättare vissa klasser däraf, oaktadt det uppfyllt villkoren för pensionens åtnjutande, dock måste gå i mistning däraf under en lång följd af år och i många fall aldrig komme i besittning däraf. Redan den omständigheten, att viss eller vissa klasser af det under lika betingelser pensionsberättigade sjöfolket finge vänta vida längre på pensions utbekommande än annan eller andra klasser däraf innefattade en synnerligen stor obillighet, som borde afhjälpas.

Kollegium hade från pensionsanstalten mottagit följande uppgifter angående antalet pensionsberättigade, hvilka den 1 oktober 1908 ännu icke kommit i åtnjutande af pension:

År då ansökningarne inkommit	Antal i			Summa
	1:sta klass	2:dra klass	3:dje klass	
1898	—	—	4	4
1899	5	—	12	17
1900	16	—	19	35
1901	19	9	27	55
1902	25	8	16	49
1903	13	16	11	40
1904	24	24	15	63
1905	30	20	16	66
1906	22	11	17	50
1907	34	21	8	63
1908	13	13	8	34
Summa	201	122	153	476

Af dessa ansökningar voro dock icke samtliga genom formellt beslut af anstalten beviljade. På grund däraf att några pensioner i allt fall ej kunnat de sökande beredas förrän åtskilliga år fram i tiden efter ansökningarnes ingifvande, hade nämligen direktionen under senaste åren iakttagit det förfarande, att den icke formligen pröfvat ansökningarne, utan allenast underkastat dessa en granskning, huruvida de enligt reglementets bestämmelser borde afslås eller beviljas. De ansökningar, som inkommit efter den 24 februari 1902, vore endast granskade på sistnämnda sätt. Uppgifterna afsåge allenast sådana ansökningar, som vid denna granskning befunnits vara af beskaffenhet att böra godkännas. Af nämnda antal pensionsberättigade, som ännu icke erhållit pension, eller 476, hade 122 personer inkommit med sina ansökningar före sagda 24 februari 1902, och hade direktionen alltså genom formligt beslut godkänt dessa ansökningar, men i brist på pensionsrum förklarar desamma hvilande. Det återstående antalet ansökningar, eller 354, härrörde alltså från personer, hvilka visserligen icke tillerkänts pension, men dock af anstalten befunnits i lika grad som de förre pensionsberättigade. För pensionering af samtliga omförmälda 476 å pension väntande personer erfordrades ett belopp af 62,100 kronor för år enligt följande beräkning:

201 i 1:a klass à 160 kronor för år	kronor	32,160
122 i 2:a klass à 120	” ” ” ”	14,640
153 i 3:e klass à 100	” ” ” ”	15,300
476	Summa kronor	62,100

Antalet personer, som sökt, men på grund af bristande tillgångar icke kunnat erhålla pensioner i någon af anstaltens tre första pensionsklasser, hade under de senaste åren varit någorlunda konstant och endast företett jämförelsevis mindre betydande stegringar. Vid slutet af år 1903 hade sålunda antalet efter samma grunder pröfvade behöriga pensionsansökningar, för hvilkas tillgodoseende medel saknats, utgjort tillhopa 490, däraf 152 i första, 87 i andra samt 251 i tredje klassen. För pensionering af dessa skulle hafva erfordrats 59,860 kronor. Vid 1905 års slut hade antalet lika beskaffade ansökningar utgjort 493, däraf 171 i första, 100 i andra och 222 i tredje klassen. För beredande af pensioner åt dem hade erfordrats 61,560 kronor.

De af anstalten meddelade uppgifterna om de nu rådande förhållandena i afseende å pensioneringen inom de tre första klasserna kunde, enligt hvad framhållits, icke göra anspråk på att vara fullt exakta. Å ena sidan torde vara sannolikt, att åtskilliga af de på pension väntande afidit, efter det deras ansökningar inkommit till anstalten. Härigenom skulle antalet opensionerade i någon mån nedbringas. Denna minskning torde emellertid å andra sidan uppvägas däraf, att tilläfvad andra, hvilkas ansökningshandlingar varit ofullständiga och därför underkänts, numera kunde vara i stånd styrka sig hafva uppfyllt villkoren för pensionens erhållande. Kollegium, som sålunda utginge från att för beredande af pensioner åt samtliga på pension väntande skulle krävas ett belopp af i jämnadt tal 62,500 kronor, ifrågasatte i första rummet, att anslag med detta belopp anvisades för att sätta anstalten i stånd att fullgöra sin uppgift.

Det andra af de hufvudsakliga klagomål, som framkommit mot den af handelsflottans pensionsanstalt handhafda pensioneringen, hade afsett de utgående pensionsbeloppens otillräcklighet. Kollegium ansåge ock uppenbart, att dessa belopp, resp. 160, 120, 100 och 60 kronor inom de 4 klasserna, vore synnerligen knappt tillmätta och under inga förhållanden kunde fylla ens mycket små anspråk å lifsuppehälle, särskildt med nu rådande höga lefnadskostnader. Å andra sidan finge ej förbises, dels att pensionerna aldrig varit afsedda annat än som ett bidrag till bestridande af dessa kostnader, dels ock att sjöfolkets löneförmåner efter hand alltmera förbättrats. Sistnämnda förhållande gällde särskildt det till de tre första klasserna hänförliga sjöfolket, som utgjordes af

befälhafvare, styrmän och maskinister. Deras ekonomiska villkor torde ock i allmänhet vara någorlunda goda. Det till fjärde klassen hörande sjöfolket, sjömän och eldare, befunde sig däremot vanligen eller åtminstone i många fall i ekonomiskt betryck och ansåge kollegium därför särskildt angeläget, att åtgärder vidtoges till förbättrande af pensioneringen af denna klass. En ökning af pensionsbeloppen äfven inom de öfriga klasserna skulle medföra högst betydande kostnader, och ansåge sig kollegium icke nu kunna framställa ytterligare kraf på statens medverkan för förbättring af pensioneringen af dessa klasser, än som vore erforderligt för att göra den nuvarande pensioneringen effektiv. En eventuell ökning af allenast fjärde klassens pensioner skulle visserligen rubba den nuvarande proportionen mellan pensionsbeloppen i de olika klasserna, men denna konsekvens syntes kollegium i och för sig icke innebära någon orättvisa eller obillighet, då hänsyn toges till den ofvan framhållna väsentliga olikheten i sjöfolkets ekonomiska villkor. Kollegium tillstyrkte för sin del, att pensionsbeloppet för denna klass ökades från nu utgående 60 kronor till 90 kronor. Antalet pensionärer i fjärde klassen utgjorde den 1 oktober 1908 1,027, och skulle alltså för beredande åt en hvar af dessa af en till 90 kronor förhöjd pension erfordras tillhopa 30,810 kronor. Med hänsyn till den gradvis fortgående ökningen inom denna klass borde detta belopp afjämnas uppåt till 31,500 kronor.

Sanmanlagdt skulle alltså erfordras ett årligt tillskott af 94,000 kronor för att i angifna bägge hänseenden förbättra pensioneringen från anstalten.

För beredande af tillgång härtill ifrågasatte kollegium, att i första hand måtte tagas i anspråk vissa i underdånig skrifvelse af kollegium af den 30 januari 1907 och i statskontorets däröfver afgifna underdåniga utlåtande af den 18 december 1907 närmare angifna medel, samt att hvad därutöfver för ändamålet erfordrades måtte direkt anvisas af statsmedel.

Ett omförmälände af de i kollegii sistberörda underdåniga skrifvelse lämnade faktiska upplysningar om tillkomsten af de åsyftade medlen m. m. torde här vara erforderlig för bedömande af kollegii förslag i denna del.

Enligt förut gällande bestämmelser hade, anförde kollegium, från Sveriges konsuler till kommerskollegium insändts kvarlåtenskap efter i utlandet affidna sjömän, och hade kollegium vidtagit åtgärder för de insända beloppens tillställande åt vederbörande. I ganska många fall hade emellertid inträffat, att till medlen berättigade icke kunnat an-

träffas, hvadan dem tillkommande arf förblifvit innestående under kollegii vård. På grund häraf hade Kungl. Maj:t på framställning af kollegium genom nådigt bref af den 5 mars 1897 meddelat bestämmelser om huru borde förfaras med de kvarlåtenskapsmedel, hvilka icke kunnat tillställas de därtill berättigade. I sådant afseende hade förordnats, att kvarlåtenskapsmedel, som varit under kollegii vård i fulla tio år och hvilkas tillvaro blifvit genom tillkännagifvanden kungjord i Post- och Inrikes tidningar, skulle till statskontoret inlevereras för att därstädes uppdebiteras bland statsverkets inkomster under rubrik »extra uppbörd», hvarjämte föreskrifvits att, därest någon sedermera skulle vilja göra anspråk på dylika medel gällande, fråga därom skulle behandlas af kollegium, som i händelse anspråket funnes befogadt ägde att hos statskontoret rekvirera beloppet, och borde sålunda återgående medel af statskontoret anordnas från sjunde hufvudtitelns anslag till restitutioner. På grund af nämnda föreskrifter hade kollegium levererat till statskontoret i skilda poster vissa angifna belopp.

I nådigt bref af den 20 mars 1903 hade Kungl. Maj:t därjämte, uppå hemställan af kollegium, funnit godt förklara, att till kvarlåtenskapen efter svenske sjömän hörande effekter, hvilka hos kollegium förvarats i fem år och hvilkas tillvaro blifvit kungjord genom tillkännagifvande i Post- och Inrikes tidningar, finge genom kollegii försorg å stadsauktion till den högstbjudande försäljas, och hade tillika föreskrifvits, att de vid sådan försäljning influtna behållna medel skulle inlevereras till statskontoret efter i öfrigt samma grunder som de egentliga kvarlåtenskapsmedlen. Den vid föranstaltad försäljning af dylika effekter uppkomna behållning hade emellertid visat sig blifva synnerligen obetydlig, och hade kollegium hittills levererat allenast ett mindre belopp.

Vidare omhänderhade kollegium ett belopp, som uppkommit genom ränteafkastning å kvarlåtenskapsmedel under den tid Sveriges riksbank, hos hvilken medlen varit insatta på deposition, å desamma godtgjort ränta.

Slutligen hade kollegium under sin vård medel, som uppkommit i sammanhang med den förmedling af svenske sjömans penningeförsändningar från utrikes ort, som tillförene ombesörjts af kollegium. Enligt de förut enligt nådigt bref af den 21 november 1868 härom meddelade bestämmelser hade gällt, att svensk sjöman emot aflämnande till svensk konsul af penningar, afsedda för hemsändning, skulle erhålla å kollegium utställd anvisning till viss person för beloppet, därvid skulle iakttagas att, om medlen lämnades i främmande mynt, förvandling

däraf skulle ske till svenskt mynt efter kurs 18 riksdaler för 1 pund sterling. Med stadgandet att omsättningen af belopp i utländskt myntslag, som till konsuln för ändamålet inbetalats, skulle ske efter nämnda för sjömannen ganska ogynnsamma tvångskurs syntes hafva varit afsedt att förebygga, det statsverket vid inlösen af anvisning tillskyndades förlust genom kursskillnad.

Följden hade emellertid blifvit, att för statsverket uppstått en behållning, hvilken efter hand stigit till vida större belopp än som torde hafva afsetts. Till följd af de förändrade anordningar, som hade införts genom nådigt bref af den 26 april 1901, hade emellertid all vidare anledning till behållningens ökande genom kursvinst bortfallit.

Ärenden angående sjömäns kvarlåtenskap och förmedlandet af sjömäns penningeförsändningar hade från och med den 1 oktober 1906 öfverflyttats från kollegium till utrikesdepartementet. Häri hade kollegium funnit särskild anledning att underställa Kungl. Maj:ts pröfning frågan om användningen af de i samband med sagda ärenden uppkomna kapitalbehållningar med tillagda räntor.

De medel, för hvilkas tillkomst sålunda redogjorts, ledde i alldeles öfvervägande grad sitt ursprung från hyror, som intjänts af svenske sjömän under deras anställning ombord å fartyg, gående i utrikes sjöfart. Med hänsyn härtill syntes det vara öfverensstämmande med rättvisa och billighet, att samma medel, hvilka dittills ej kunnat och framdeles ej heller torde kunna — utom i något enstaka fall beträffande arfsmedlen — tillställas sjömannens rättsinnehafvare, komma till användning för främjande af något allmännyttigt syfte till sjömäns fromma. Såsom den naturligaste och mest följdriktiga lösningen framställde sig härvid enligt kollegii åsikt medlens disponerande för pensioneringen af det i utrikes sjöfart verkande svenska sjöfolket. Så mycket större anledning härtill syntes föreligga, som härigenom de af kollegium förut framhållna, för sjöfolket rådande ogynnsamma förhållandena i fråga om pensioneringen skulle kunna åtminstone i någon mindre mån varda förbättrade.

Ehuru det icke tillkomme kollegium att bedöma, i hvilken ordning ändring af grunderna för användningen af ifrågavarande kvarlåtenskapsmedel borde genomföras, tvekade kollegium icke att i princip uttala sig för, att de medel af dylikt slag, hvilka hädanefter skulle från kollegium levereras, lämpligen borde, i stället för att ingå till statsverket, öfverlämnas till handelsflottans pensionsanstalt att af densamma användas till pensionering af sjöfolk, och torde ett sådant öfverlämnande böra ske efter samma grund och i samma ordning, enligt hvilken

de eljest skolat inlevereras till statskontoret. Iika vägande skäl ansåge kollegium tala för, att de öfriga omförmälda medlen, å hvilka ingen enskild rättsägare torde kunna med fog göra anspråk, nämligen arfsmedelsräntor och behållningen af sjömansinvisningsmedel jämte räntor å de senare, blefve för enahanda ändamål öfverlämnade till anstalten.

Med afseende å sättet för medlens disponerande af anstalten syntes dock olika förfaringssätt böra tillämpas i fråga om de olika slagen af medel. Hvad anginge de egentliga arfsmedlen kunde förutsättas, att allt framgent för hvarje år medel af sådan beskaffenhet skulle blifva att tillgå, och om än beloppen för de olika åren komme att förete betydande växlingar, torde dock kunna beräknas, att ett rätt afsevärdt belopp skulle årligen konstant varda disponibelt. Kollegium utginge härvid från den förutsättning, att enahanda förfarande, som sålunda ifrågasattes att gälla beträffande de af kollegium omhänderhafda medlen, skulle tillämpas jämväl i afseende å de medel af samma beskaffenhet, hvilka inkommit eller framdeles inkomme till utrikesdepartementet. Med hänsyn till nu angifna omständigheter syntes inflytande medel af detta slag lämpligen böra årligen i sin helhet komma till användning för beredande af pensioner.

Beträffande arfsmedelsräntor och sjömansinvisningsmedel syntes kollegium åter vara mest ändamålsenligt att desamma kapitaliserades, så att allenast den årliga ränteafkastningen komme till användning vid pensioneringen.

Sedan Kungl. Maj:t öfver denna kommerskollegii framställning infordrat underdåniga utlåtanden från direktionen öfver handelsflottans pensionsanstalt, statskontoret och justitiekanslersämbetet, har nämnda direktion för sin del uttalat, att den funne synnerligen önskvärdt, att kollegii hemstallan vunne nådigt bifall, men dock föreslagit, att de ökade inkomster, som anstalten härigenom skulle erhålla, måtte företrädesvis få användas till pensioner inom tredje klassen, där de pensionsberättigade vida längre än sökande inom anstaltens första och andra klasser måste vänta på pensionens åtnjutande.

Statskontoret har för sin del uttalat, att kommerskollegii berörda förslag syntes förtjänt af synnerligt beaktande. Orsaken hvarför ifrågasvarande medel dittills inlevererats till statskontoret, där desamma enligt gällande föreskrift tillförts statsmedlen under titel »extra uppbörd», torde vara att finna i den omständighet att, sedan dessa medel omhändertagits af statsmyndighet för att till vederbörande rättsägare utbetalas, någon rättsägare icke kunnat anträffas eller låtit sig afhöra, hvarför medlen syntes hafva en viss likhet med danaarfsmedel. Emeller-

tid måste det erkännas, att en väsentlig skillnad mellan danaarfsmedel och nu ifrågavarande medel förefunnes. Beträffande de förra måste det vara styrkt, att arfsberättigade saknades, och hemföle kvarlåtenskapen i sådant fall enligt allmänna lagens bestämmelse till statsverket, där ej annorlunda förordnats. Hvad däremot de senare anginge, vore dylikt förhållande icke ådagalagdt; man visste endast, att behöriga rättsägare hittills icke anmält sig.

Statskontoret har emellertid icke blott i princip uttalat sin anslutning till kollegii hemställan utan äfven framställt mera vidtgående förslag. Under uttalande att det icke kunde anses vara fullt i sin ordning, att statsverket för sina behof toge ifrågavarande kvarlåtenskapsmedel i anspråk, har statskontoret anfört, att, när nu fråga väckts om de hos kollegium ännu kvarstående sådana medels successiva användning för ett ändamål, som, på samma gång det med hänsyn till medlens ursprung måste anses synnerligen lämpligt, äfven vore i hög grad behjärtansvärdt, det ville synas statskontoret, som om vid pröfning af det sålunda väckta förslaget jämväl borde tagas i öfvervägande, huruvida icke de medel af samma slag, hvilka redan till statskontoret aflämnats, lämpligen borde för pensioneringen disponeras. Dessa medel hade visserligen, allt efter som de till statskontoret inlevererats, ingått bland statsmedlen och tagits i anspråk för statsregleringarne. Därest emellertid behöriga rättsägare anmälde sig, skulle godtgörelse för dem tillkommande kvarlåtenskapsmedel utbetalas från sjunde hufvudtitelns anslag till restitutioner. Enligt statskontorets mening borde ett belopp motsvarande summan af de medel af ifrågavarande slag, som kollegium till statskontoret aflämnat, öfverföras från nämnda anslag till en fond, som tillsvidare och intill dess ombildning af handelsflottans pensionsanstalt genomförts borde ställas under statskontorets förvaltning med skyldighet för statskontoret att öfverlämna fondens afkastning till handelsflottans pensionsanstalt att användas för sjöfolks pensionering. För vidtagande af en sådan anordning ansåge dock statskontoret, att Riksdagens medgifvande erfordrades.

Justitiekanslersämbetet har icke haft några principiella erinringar mot statskontorets hemställan i ärendet.

I sitt utlåtande öfver kommittéförslaget har kommerskollegium på det lifligaste tillstyrkt statskontorets sålunda framställda förslag om användningen för pensioneringen af jämväl de af kollegium till statskontoret redan öfverlämnade medel af här ifrågavarande beskaffenhet. Lika med statskontoret ansåge kollegium dessa medel böra, särskildt med hänsyn till angelägenheten af att eventuella rättsägares anspråk

städse skulle blifva behörigen tillgodosedda, afskiljas till en särskild fond, hvilken lämpligen torde kunna benämnas »svenska sjömans kvarlåtenskapsmedelsfond». Kollegium ansåge betänklighet ej böra möta mot att öfverlämna förvaltningen af denna fond till handelsflottans pensionsanstalt äfven med dess nuvarande organisation. Därest så skedde, borde anstalten tillförbindas att på rekvisition af vederbörlig myndighet — utrikesdepartementet eller kommerskollegium — tillhandahålla det belopp, som myndigheten pröfvade böra till sig anmälande rättsägare utbetalas.

Vid afgifvande af statskontorets utlåtande hade förutsatts, att fonden skulle börja med ett kapital af 115,055 kronor 33 öre. Statskontoret hade ansett, att, innan utbetalning af ränteafkastningen begynte, fonden borde lämpligen uppbringas till ett jämnare belopp, exempelvis 120,000 kronor, och sedermera därvid bibehållas, så att, om något belopp däraf blefve till rättsägare restitueradt, densamma medelst tillskott från dess ränteafkastning åter höjdes till det bestämda beloppet. Kollegium biträdde i hufvudsak hvad statskontoret härutinnan föreslagit.

För sammanhangets skull och enär de medel, som afsetts skola ingå i den föreslagna fonden, något ökats efter afgifvandet af kollegii och statskontorets nyss omförmälda utlåtanden, har kollegium därefter lämnat en sammanträngd redogörelse för de åsyftade medlen.

Af hos kollegium innestående kvarlåtenskapsmedel hade enligt denna redogörelse kollegium jämlikt föreskrift i nådiga brefvet af den 5 mars 1897 inlevererat till statskontoret:

år 1898	kronor 57,229: 55
„ 1899	„ 5,578: 28
„ 1900	„ 3,029: 28
„ 1901	„ 3,657: 90
„ 1902	„ 3,882: 09
„ 1903	„ 3,899: 09
„ 1904	„ 4,634: 22
„ 1905	„ 3,329: 74
„ 1906	„ 3,125: 67

Härtill skulle komma:

dels ett belopp, som af kollegium under år 1903, jämlikt nådiga brefvet af den 20 mars 1903, inlevererats till statskontoret och utgjorde behållningen vid för-

transport kronor 88,365: 82

	transport kronor	88,365: 82	
säljning af till kvarlåtenskapen efter afidne sjömän hörande effekter	„	8: 57	
dels ytterligare ett belopp, som af kollegium under år 1899 till statskontoret öfverlämnats, ut- görande till kapital och ränta sjömannen Frans Oscar Karl- ströms tillgodohafvande, som alltsedan år 1873 varit under kollegii vård, utan att Karl- ström eller hans rättsinne- hafvare låtit sig afhöra, hvilket belopp kollegium lika med stats- kontoret ansåge lämpligen böra, ehuru det icke egentligen vore att anse som kvarlåtenskaps- medel, tilläggas fonden	„	359: 32	kronor 88,733: 71.

Restitution af någon del af dessa inlevererade belopp hade sedermera ej förekommit, hvadan de bland statsverkets tillgångar ingångna medlen, som föresloges skola öfverföras till fonden, utgjorde tillhoppa sistberörda belopp kronor 88,733: 71.

Vidare borde tilläggas fonden de kvarlåtenskapsmedel, som kollegium haft eller hade att för åren 1906—1908 leverera till statskontoret under åren 1907—1909. I afvaktan på afgörandet af frågan om medlens disponering hade kollegium nämligen ansett böra med inlevererandet af dessa medel tillsvidare bero, och innestode desamma fortfarande hos kollegium. Beloppen jämte upplupna räntor utgjorde den 31 december 1908: för år 1906 kronor 4,823:78, för år 1907 kronor 2,366:55 och för år 1908 kronor 2,294:29 eller tillhoppa .....

Ytterligare tillkomme den hos kollegium in-
stående behållningen af ränteafkastningen af in-
komna kvarlåtenskapsmedel, hvilken behållning ut-
gjorde den 31 december 1908 .....

transport kronor 105,607: 08

transport kronor 105,607: 08

Slutligen borde till fonden öfverföras den jämväl hos kollegium innestående behållning, som uppkommit genom kursvinst å sjömansinvisningsmedel.

Denna behållning utgjorde den 31 december 1908 .. 20,275: 24

Summa kronor 125,882: 32.

Kollegium ansåge, att fondens storlek borde bestämmas till 125,000 kronor och att densamma allt framgent borde bibehållas vid detta belopp.

Kollegium hemställde, att Eders Kungl. Maj:t måtte dels föreslå Riksdagen medgifva, att från det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslag till restitutioner finge afföras ett belopp af 88,733 kronor 71 öre för att ingå i en under förvaltning af direktionen öfver handelsflottans pensionsanstalt stående fond med benämning »svenska sjömans kvarlätenskapsmedelsfond», hvars räntefkastning skulle af pensionsanstalten användas för pensionering af sjöfolk i enlighet med de grunder, som nu gällde eller framdeles kunde vara bestämda;

dels, i händelse af bifall härtill, anbefalla kollegium att till handelsflottans pensionsanstalt inleverera ofvan omnämnda belopp 9,484 kronor 62 öre, 7,388 kronor 75 öre samt 20,275 kronor 24 öre jämte räntor för att dels till så stor del ingå i nämnda fond, att densamma uppginge till 125,000 kronor, dels i öfrigt tilläggas anstaltens pensionsfond;

dels, med upphäfvande af de i nådiga brefven af den 5 mars 1897 och den 20 mars 1903 gifna föreskrifter, förordna

att sådana till kommerskollegium eller utrikesdepartementet insända kvarlätenskapsmedel efter i utlandet affidna svenska sjömän, som varit under kollegii eller utrikesdepartementets vård i fulla tio år och hvilkas tillvaro blifvit kungjord genom tillkännagifvande i Post- och Inrikes-tidningar, skulle, jämte därå möjligen upplupna räntor, från och med år 1910 öfverlämnas till handelsflottans pensionsanstalt för att årligen användas för pensionering af sjöfolk i enlighet med de grunder, som i sådant afseende nu gällde eller framdeles kunde vara bestämda;

att till kvarlätenskapen efter affidna svenska sjömän hörande effekter, som hos kollegium eller utrikesdepartementet förvarats i fem år och hvilkas tillvaro blifvit kungjord på sätt nyss angifvits, skulle genom kollegii eller utrikesdepartementets försorg å stadsauktion till den högstbjudande försäljas och de vid sådan försäljning influtna

behållna medel från och med år 1910 för enahanda ändamål som nyss nämnts, öfverlämnas till samma pensionsanstalt;

att, därest någon framdeles skulle göra anspråk gällande å sålunda af kollegium eller utrikesdepartementet inlevererade medel, fråga därom skulle behandlas af den af nämnda myndigheter, som medlen inlevererat; och skulle kollegium eller utrikesdepartementet, i händelse anspråket funnes befogadt, äga hos handelsflottans pensionsanstalt rekvirera beloppet;

samt att sålunda återgående medel skulle utbetalas från nämnda »svenska sjömans kvarlåtenskapsmedelsfond».

Under förutsättning att hvad sålunda föreslagits godkändes, skulle alltså pensionsanstalten årligen förfoga öfver dels afkastningen af nämnda fond, hvilken afkastning efter en räntefot af 4 procent skulle uppgå till 5,000 kronor, dels de kvarlåtenskapsmedel, som framgent skulle årligen successivt öfverlämnas till pensionsanstalten från kollegium eller utrikesdepartementet. Beräknades sistnämnda årliga tillskott till 2,000 kronor, skulle på denna väg omkring 7,000 kronor komma pensionsanstalten till godo för bekostande af pensioneringen.

Det direkta ökade statsanslag, som under nämnda förutsättning vore behöfligt för genomförande af sådana ofvan angifna förbättringar af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt, hvilka kollegium ansett mest trängande och i främsta rummet påkallade af rättvisans och billighetens kraf, uppginge alltså till 87,000 kronor och hemställde kollegium, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att för vidtagande af förbättringar i pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt anvisa ytterligare årligen från och med år 1910 87,000 kronor.

I detta sammanhang har kollegium berört frågan i hvad mån ändringar af det för anstalten gällande reglemente kunde vara erforderliga, för den händelse kollegii förslag om anvisande af ökade medel för pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt blefve helt eller delvis bifallet. Reglementet hade, anför kollegium, sedan dess tillkomst undergått helt få förändringar. Arbetareförsäkringskommittén hade i sitt ofvan åberopade betänkande af den 5 december 1888 föreslagit vissa i allmänhet mindre betydande jämkningar af reglementet. De viktigare af dessa ändringsförslag hade afsett dels höjning af åldersminimum för rättighet till pension i de 3 första klasserna från 55 till 58 år dels ock att den tid, hvarunder sjöman skall hafva varit inskrifven vid sjömanshus för att erhålla rätt till pension, skulle nedsättas från 25 till 20 år, äfvensom att i sammanhang

därmed bestämmelse skulle meddelas om att för erhållande af sådan rätt kvalificerad tjänstgöring under 120 månader kräfdes, Dessa och öfriga ändringsförslag hade icke föranledt till någon åtgärd. Någon höjning af åldersminimum inom nämnda tre klasser ansåge kollegium än mindre under nuvarande förhållanden böra ifrågakomma. En sådan skärpning af villkoren för erhållande af rätt till pension syntes nämligen kollegium obillig i betraktande af de särskildt i jämförelse med nu rådande höga lefnadsomkostnader låga pensionsbeloppen. Ej heller de öfriga ändringsförslagen i afseende å villkoren för rätt till pension ansåge kollegium nu böra föranleda till någon åtgärd.

Särskildt bestämmelsen i reglementets § 5 b) angående den »tjänstgöring under utrikes sjöfart med svenskt handelsfartyg eller såsom förhyrd å svenskt örlogsfartyg», som erfordrades för att erhålla rätt till pension, hade varit föremål för mycket skilda tolkningar. En fixering af denna tid skulle därför kunna synas behöflig. På senare tid hade emellertid Kungl. Maj:t i åtskilliga Kungl. Maj:ts pröfning underställda besvärsmål i fråga om vägrad rätt till pension träffat afgörande i den riktning, att dylik tjänstgöring under 150 månader vore till fyllest för erhållande af rätt till pension. Detta Kungl. Maj:ts beslut syntes kollegium innebära ett på billighet grundadt och för sjöfolket förmånligt afgörande af denna fråga, och då numera pensionsanstalten tillämpade ifrågavarande bestämmelse på detta sätt, torde någon vidare förklaring om rätta tolkningen af densamma ej erfordras. Under förutsättning att på sätt kollegium föreslagit medel anvisades för att bringa pensioneringen till effektivitet, blefve bestämmelserna i reglementet om antalet pensioner i de särskilda klasserna onödiga och kunde bortfalla. Kollegium hade i öfrigt utgått från att det nu gällande reglementet måtte kunna till sina hufvudsakliga delar fortfarande tjäna till efterrättelse, till dess frågan om ett mera definitivt ordnande af sjöfolkets ålderdomsförsäkring i förening med invaliditetsförsäkring kunde vinna sin lösning.

I samband härmed har kollegium framhållit att, därest ett på pröfning beroende förslag till nådig förordning angående befäl å svenska fartyg föranledde till väsentligare rubbning af den nuvarande indelningen af befälsgraderna inom handelsflottan, särskilda bestämmelser om tillämpningen af den nuvarande klassindelningen enligt pensionsreglementet eller möjligen vissa jämkningar i densamma blefve erforderliga.

Vidkommande därefter frågan om olycksfallsförsäkring af sjöfolk har kommerskollegium erinrat om att kollegium genom nådig remiss

*Olycksfalls-
försäkring af
sjöfolk.*

fått sig anbefalldt att afgifva underdånigt utlåtande öfver ett af riksförsäkringsanstalten den 10 januari 1908 afgifvet utlåtande med förslag rörande ändring i vissa delar af lagen angående ersättning till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 m. m. I anslutning till den uppfattning kollegium uttalat därom att frågorna om ålderdomsförsäkring och olycksfallsförsäkring borde hvar för sig lösas hade kollegium ansett mest följdriktigt, att frågan om skyddande af sjöfolk mot följderna af olycksfall i arbete af kollegium behandlades i sammanhang med afgifvande af utlåtande om riksförsäkringsanstaltens berörda förslag. Kollegium komme sålunda att yttra sig om förevarande kommittéförslag, såvidt det anginge olycksfallsförsäkring, vid afgifvande af nyss åsyftade utlåtande.

*Departements-
chefen.*

I mitt anförande till statsrådsprotokollet den 12 januari 1909 rörande höjning af bidraget till handelsflottans pensionsanstalt uttalade jag, att jag vid det förberedande studium, jag haft tillfälle ägna de i förevarande kommittéförslag afhandlade frågor, kommit till den uppfattning, att en lösning af desamma på det sätt och i den omfattning, kommittéförslaget innebure, redan af principiella skäl icke vore att anbefalla, samt att säkerligen mot lösningen på en gång af hithörande spörsmål i den omfattning, kommittén tänkt sig, skulle resa sig andra hinder, speciellt af ekonomisk art. Härmed hade jag emellertid ingalunda velat förneka, att särskilda delar af kommitténs förslag kunde innefatta uppslag till önskvärda reformer å förevarande område och möjligen framdeles, efter nödig bearbetning, läggas till grund för åtgärder i sådant syfte.

Sedan jag nu, efter mottagande af kommerskollegii utlåtande och detsamma åtföljande handlingar, ägnat de olika frågorna en närmare uppmärksamhet, har jag erhållit ytterligare stöd för den uppfattning, till hvilken jag kommit redan vid det förberedande studiet af ämnet. På samma gång jag gifver mitt fulla erkännande åt kommitténs sträfvan att söka i ett slag till sjöfolkets båtнад lösa de bägge stora uppgifterna — olycksfallsförsäkring och ålderdomsförsäkring — finner jag emellertid de af kollegium framhållna olägenheter och konsekvenser, som skulle blifva förbundna med ett genomförande af kommitténs plan, utgöra afgörande hinder däremot, och torde alltså någon närmare utläggning af min ståndpunkt härvidlag ej vara erforderlig. I det väsentliga kan jag biträda hvad kommerskollegium uttalat härutinnan.

För min del hyser jag den åsikt, att redarne, i likhet med hvad redan gäller för arbetsgifvare i åtskilliga andra yrken, väl böra vidkännas de väsentligaste kostnaderna för en eventuell olycksfallsför-

säkring. Men så länge i vårt land den grundsats ej blifvit genom lagstiftning fastslagen, att arbetsgifvare i allmänhet skola bära utgifter för ålderdoms- och invaliditetsförsäkring af sina arbetare, finner jag det icke förenligt med rättvisa och billighet, att rederinäringens utfölvare skola i motsats till andra yrkesidkare drabbas af någon förpliktelse i dylik riktning. Med en sådan uppfattning låter kommitténs förslag om fördelningen af kostnaderna för den ifrågasatta försäkringen icke förena sig, något som belyses af kommitténs beräkningar å sid. 240 i betänkandet. Summan af där angifna poster, som afse ålderdomsförsäkring, uppgår efter $3\frac{1}{2}$ % till 31,264,000 kronor i kapitalvärde, medan summan af de poster, som motsvara den nu lagstadgade ersättningsskyldigheten för olycksfall i arbete, utgör efter samma räntefot allenast 11,979,000 kronor i kapitalvärde.

Då sålunda i frågans nuvarande skick kommitténs angifna hufvudgrund ej lærer kunna komma i betraktande, har för mig det spörsmål uppställt sig, om ej någon annan rättvisare princip kan härvid komma till tillämpning. Men häremot reser sig för närvarande redan det hindret, att hvarken på grund af kommitténs utredning eller eljest nu finnes att tillgå fullständigt och tillförlitligt material för frågans allsidiga bedömande.

Bristen i sist antydda hänseende förklaras af omständigheter, hvarom kommerskollegium upplyst i slutet af sitt utlåtande öfver kommittébetänkandet. Kollegium har där i likhet med kommittén framhållit, att den officiella statistiken lämnade mycket knapphändiga upplysningar angående dem, som utöfva sjömansyrket, samt att till följd häraf ock det statistiska material, hvarpå kommittén haft att bygga sina beräkningar, blifvit och måst blifva ganska ofullständigt och beräkningarne alltså säkerligen i flera delar missvisande. En fullt säker grundval för bedömande af de sociala och andra spörsmål, hvilkas lösning för sjöfolket vore af stort intresse, torde kunna vinnas allenast genom anställande af en specialundersökning angående denna yrkesklass. Fråga om anställande af en dylik arbetsstatistisk undersökning hade redan förut varit å bane, men måst af åtskilliga orsaker undanskjutas. Kollegium ville emellertid nu taga denna sak under förnyadt öfvervägande.

Min uppfattning därom, att kommittéförslaget icke innefattar en tillfredsställande lösning af förevarande frågor, vinner ock stöd däraf, att de kraftiga yrkanden å ett förbättradt pensioneringssätt, som på senare tider framställts från såväl redarnes som sjöfolkets håll, icke i samma grad motsvarats af beredvillighet att bära därmed förbundna kostnader.

Under nu angifna förhållanden böra därför enligt min mening frågan om olycksfallsförsäkring och frågan om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring lösas hvar för sig.

Hvad spörsmålet om olycksfallsförsäkringen angår, har kollegium ännu ej afgifvit slutligt yttrande om denna del af kommitténs förslag. Då, under förutsättning att de angifna två olika slagen af försäkring skola särskiljas från hvarandra, nyssnämnda spörsmål torde komma att föreläggas Eders Kungl. Maj:t i sammanhang med den på civildepartementets föredragning beroende frågan om vissa ändringar i lagen om ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, har jag för min del så mycket mindre anledning att nu göra annat uttalande i denna del, än att jag lika med kollegium anser angeläget, att sjöfolket snarast möjligt erhåller samma skydd mot följderna af olycksfall under arbete, som tillkommer arbetare i åtskilliga andra yrken. Kommittéförslaget torde kunna tjäna till utgångspunkt för lagstiftningsåtgärder i sådant syfte.

Frågan om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring har efter kommittéförslagets framläggande kommit i ett väsentligen förändradt läge. Eders Kungl. Maj:t har nämligen, såsom kollegium erinrat, den 13 december 1907 uppdragit åt en kommitté att, efter allsidig utredning af frågan om allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, inkomma med yttrande i ämnet samt de lagförslag, hvartill utredningen kunde föranleda. Då alltså denna viktiga samhällsangelägenhet i hela dess omfattning är föremål för utredning och ompröfning, synes mig föga välbetänkt att vid nuvarande tidpunkt beträffande en enstaka yrkesklass söka genomföra en partiell lösning af frågan. Äfven om de säragna förhållanden, hvarunder sjöfolket utöfvar sitt yrke, göra det af praktiska hänsyn nödvändigt att för genomförande af sjöfolkets ålderdomsförsäkring — liksom väl ock i fråga om dess olycksfallsförsäkring — vidtaga speciella anordningar, i någon mån afvikande från dem, som kunna varda träffade för andra yrkesklasser, så synes det mig dock uppenbart, att frågan om sjöfolkets ålderdoms- och invaliditetsförsäkring bör lösas efter i det väsentliga samma hufvudgrunder som för med dem likställda arbetare i andra yrken. Att trots detta redan nu söka genomföra ett nytt system för ålderdomsförsäkring af sjöfolket — vare sig i den riktning kommittén föreslagit eller på annat sätt — synes mig desto mindre påkalladt, som redan för närvarande finnes anordnad en särskild ålderdomspensionering till förmån för sjöfolket — ehuru visserligen knapphändig och behäftad med brister. Under dessa omständigheter framställer sig för mig som en vida mera

naturlig och lämplig utväg att, i afbidan på resultatet af den pågående utredningen af frågan om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring i allmänhet, söka afhjälpa de mest framträdande bristfälligheterna i den nu bestående pensioneringen.

På förut angifna skäl finner jag mig icke kunna för närvarande på grundvalen af kommittébetänkandet framlägga något positivt förslag i den af kommittén angifna riktning. Förenämnda af Eders Kungl. Maj:t den 13 december 1907 tillsatta kommitté torde emellertid eventuellt böra erhålla i uppdrag att taga under öfvervägande det föreliggande kommittéförslaget, såvidt det afser ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.

Vidkommande de åtgärder och anordningar för förbättring af sjöfolkets ställning, som kommerskollegium i sitt utlåtande ansett möjliga och lämpliga att vidtaga, nämligen med afseende å olycksfallsförsäkring, sjömanshusens understödsverksamhet samt den af handelsflottans pensionsanstalt handhafda pensioneringen, lämnar jag af skäl, som jag redan anfört, här åsido den förstnämnda frågan.

Den af kollegium i utsikt ställda planen för åstadkommande af förbättringar i afseende å sjömanshusens understödsverksamhet synes mig innefatta beaktansvärda uppslag till önskvärda reformer å förevarande område, men är icke af beskaffenhet att i ärendets närvarande skick påkalla någon medverkan från vare sig Eders Kungl. Maj:ts eller Riksdagens sida. Jag saknar alltså nu anledning att till närmare skärskådande upptaga de af kollegium för ernående af bättre förhållanden å detta område antydda utvägarna.

Beträffande härefter kommerskollegii förslag till förbättringar med afseende å den af handelsflottans pensionsanstalt handhafda pensioneringen i afvaktan å en mera definitiv lösning af de föreliggande frågorna, så innefattar detsamma ett ämne, som kräfver Riksdagens medverkan.

I denna angelägenhet har jag till statsrådsprotokollet den 12 januari 1909 betonat, att pensioneringen från anstalten nu är långt ifrån tillfredsställande och att åtgärder snarast möjligt böra vidtagas för afhjälpan af de svåraste missförhållandena härutinnan samt att detta syntes mig ock kunna, utan rubbning af de för pensioneringen från anstalten gällande grunder i öfrigt, ske genom de åtgärder, kommerskollegium föreslagit i den före afgifvande af dess utlåtande mig tillställda promemoria, hvilken utnynnade i samma hemställan, som kollegii utlåtande innehåller i denna del.

Såsom redan nämnts, går kollegii förslag härutinnan ut på, dels

att pensioneringen af de tre första klasserna göres effektiv i så måtto, att de, som enligt reglementets anda och mening äro berättigade till pension, också komma i åtnjutande däraf vid den afsedda tiden, dels ock att fjärde klassens nu med allenast 60 kronor årligen utgående pensionsbelopp måtte höjas till 90 kronor. Huru önskvärdt det än skulle vara, att mera omfattande förbättringar än de sålunda föreslagna kunde bringas till stånd, finner jag mig emellertid, af hänsyn till de än större kraf å statskassan, som däraf skulle betingas, för närvarande icke kunna i hufvudsak gå längre, än hvad kollegii förslag innefattar. Angående de kostnader, som förslaget genomförande i nu angifna omfattning skulle årligen medföra, hänvisar jag först till den utredning, som förekommer i kollegii utlåtande. Då emellertid densamma grundar sig på förhållandena vid utgången af september 1908, har jag funnit anledning från pensionsanstalten införskaffa upplysningar om förhållandena vid 1908 års slut och därvid inhämtat, att vid den tiden antalet å pension väntande ökats i första klassen till 213, i andra klassen till 127 och i tredje klassen till 161. Medan, såsom ock kollegium framhållit i sitt utlåtande, antalet på pension väntande i de tre första klasserna under de senaste åren varit någorlunda konstant och endast företett jämförelsevis mindre betydande stegringar, har följaktligen numera en så pass betydande ökning af antalet inträddt, att den skulle kunna motivera någon höjning i den af kollegium beräknade totalsumman. Häremot kan dock ställas en omständighet, hvilken enligt min uppfattning bör vid beräkningarna tillmätas större betydelse, än hvad kollegium synes hafva gjort, nämligen den att med all sannolikhet ett afsevärdt antal af de på pension väntande under årens lopp affidit.

Då jag lika med kollegium utgår från den förutsättning, att pensioneringen bör bringas till effektivitet, eller med andra ord att enhvar enligt reglementet till pension berättigad också verkligen kommer i åtnjutande däraf utan föregående väntetid, anser jag följdriktigt, att reglementet i vissa delar undergår ändring, nämligen särskildt beträffande §§ 4 och 7, hvarjämte § 1, som innefattar allenast redogörelse för pensionsanstaltens tillgångar, bör, då denna redogörelse nu ej är med verkliga förhållandet öfverensstämmande och än mindre så blifver, därest nya medel beviljas anstalten, anpassas efter de ändrade förhållandena eller kanske lämpligare helt och hållet utgå.

§§ 4 och 7 lyda i sin helhet sålunda:

»§ 4. Antalet af pensioner inom de olika klasserna är för närvarande bestämdt sålunda:

- i *första klassen*: 100 pensioner, hvardera å etthundrasextio riksdaler riksmünt;
i *andra klassen*: 100 pensioner, hvardera å etthundratjugu riksdaler riksmünt;
i *tredje klassen*: 100 pensioner, hvardera å etthundra riksdaler riksmünt;
i *fjärde klassen*: 600 pensioner, hvardera å sextio riksdaler riksmünt;

skolande dock pensionsrummens antal inom de fyra klasserna framdeles i samma förhållande ökas, i den mån fondens tillgångar sådant medgifva». [Såsom redan nämnt utgjorde vid 1908 års slut pensionsrummens antal inom en hvar af de tre första klasserna 172 samt i fjärde klassen 1,032].

»§ 7. Äro de pensionssökande flera, än som med inrättningens tillgångar kunna pensioneras, äge den till pension företräde, hvilken först blifvit därtill berättigad. Hafva två eller flera samtidigt blifvit pensionsberättigade, och finnas ej pensionsrum för alla, afgöres genom lottning, hvem eller hvilka skola pension undfå.»

Under nyss angifna förutsättning bör den i § 4 stadgade begränsning i antalet pensionsrum, som betingats af hänsynen till hittillsvarande medeltillgång, likasom ock föreskriften om viss proportion mellan pensionsrummens antal i de olika klasserna bortfalla, hvarjämte själfallet bestämmelsen i samma paragraf om beloppet af pensionen för fjärde klassen bör undergå ändring. Därjämte varda, alltjämt under angifna förutsättning, bestämmelserna i § 7 ändamålslösa, och bör följaktligen paragrafen i sin helhet utgå. De sålunda ifrågasatta ändringarna i reglementet torde böra af Eders Kungl. Maj:t bringas till stånd, sedan det visat sig, att mitt förslag om beredande af erforderliga medel åt anstalten vinner Riksdagens godkännande.

Den förutsättning, från hvilken jag sålunda utgår, nämligen att pensioneringen bör bringas till effektivitet, i förening med den omständighet att behovet af medel för ernående af detta syfte icke låter sig med full visshet på förhand beräknas, utan kommer att i någon om än mindre mån växla, betingar enligt min åsikt, att det statsbidrag, som erfordras utöfver det redan till anstalten af tullmedlen utgående anslaget, erhåller karaktär af förslagsanslag i den mening, att detsamma må kunna tagas i anspråk så långt som erfordras för att de ofvan angifna förbättringarna skola kunna bringas till fullföljd. Det nuvarande direkt af tullmedlen utgående anslaget är nämligen,

såsom redan är omförmäldt, icke något förslagsanslag i nyss angifna mening. Detsamma är nämligen begränsadt, dock icke med hänsyn till behovet, utan till storleken af vårt i utrikes sjöfart använda fartygstonnage. Då härtill kommer, att den ökning af statsbidraget, som betingas af de af mig nu förordade förbättringarna i pensioneringen, icke liksom det hittills utgående anslaget skulle komma att till sitt ursprung och syfte stå i något som helst samband med vårt tullväsende, har jag funnit mest principenligt, att det nya anslaget icke belastar tullmedlen. Vid sådant förhållande och då å andra sidan de skäl, som betingat det nuvarande anslagets utgående direkt af tullmedlen, icke förlorat sin giltighet, anser jag följdriktigt och äfven i öfrigt mest ändamålsenligt, att det nya anslaget blifver ett själfständigt sådant vid sidan af det hittillsvarande.

Det nya anslaget torde uppföras å extra stat under tionde hufvudtiteln och lämpligen benämnas »anslaget till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt».

Vid beräkandet af det nya anslagets storlek utgår jag i likhet med kollegium från att sammanlagdt skulle erfordras ett årligt tillskott af ungefär 94,000 kronor för att i angifna två hänseenden förbättra pensioneringen från anstalten. Däremot kan jag icke obetingadt förorda de utvägar, kollegium anvisat för beredande af tillgång härtill. I kollegii kalkyl öfver de tillgångar, som skulle bilda den ifrågasatta »svenska sjömäns kvarlåtenskapsmedelsfond» å 125,000 kronor, ingår såsom den största posten en summa å kronor 88,733:71, utgörande, såsom förut omnämmts, från kollegium till statskontoret redan inlevererade och under titeln »extra uppbörd» statsmedlen tillförda penningebelopp, hufvudsakligen kvarlåtenskapsmedel efter i utlandet aflidne svenske sjömän. Då nyssnämnda belopp redan tagits i anspråk för statsbehof, synes det mig icke lämpligt, att motsvarande belopp i form af direkt anslag fränhändes statsverket, helst som beloppets öfverlämnande till pensionsanstalten skulle åsamka denna ökade förvaltningsbestyr samt i allt fall, under den uppställda förutsättningen, att det nya anslaget får karaktären af verkligt förslagsanslag, åtgärden skulle varda ändamålslös.

I fråga om de öfriga posterna, nämligen å kronor 9,484:62, kronor 7,388:75 och kronor 20,275:24, hvilka enligt kollegii kalkyl äfven skulle ingå i nämnda »svenska sjömäns kvarlåtenskapsmedelsfond», anser jag, att dessa belopp, tillhopa kronor 37,148:61, böra jämte räntor därå öfverlämnas från kommerskollegium till pensionsanstalten. Sistnämnda belopp, med tillägg af därå vid öfverlämnandet

ytterligare upplupna räntor, bör bilda en anstaltens kapitaltillgång, som för framtiden ej må minskas. För vinnande af detta syfte synes mig det ej behöfligt eller ens lämpligt att af denna jämförelsevis obetydliga återstod bilda en sådan fristående fond, som kollegium ifrågasatt, utan synes för målets vinnande mera ändamålsenligt att låta beloppet ingå i anstaltens redan befintliga »pensionsfond». Denna fonds behållning uppgick vid 1908 års slut, enligt uppgift från pensionsanstalten, till kronor 711,960: 50.

Afkastningen å nämnda tillskott, kronor 37,148: 61, hvilken afkastning utgör efter 4 procent i rundt tal kronor 1,500 om året, bör årligen i sin helhet användas för pensioneringen. Därjämte bör i sin helhet tagas i anspråk för den årliga pensioneringen de i kollegii utlåtande åsyftade, till 2,000 kronor för år beräknade kvarlåtenskapsmedel, som dels kollegium från och med år 1910 dels i sinom tid utrikesdepartementet hafva enligt nu gällande bestämmelser att leverera till statskontoret; och bära dessa medel till pensionsanstalten årligen successivt aflämnas jämte möjligen upplupna räntor.

Jag utgår härvid från den förutsättning, att, därest behöriga rättsägare till medel, som sålunda tillställts pensionsanstalten, anmäla sig, godtgörelse för samma medel skall utbetalas från sjunde hufvudtitelns anslag till restitutioner. Det skulle visserligen kunna synas principiellt riktigare att, då fråga uppstår om restitution af sådana medel, som öfverlämnats till pensionsanstalten, denna skulle hafva att utbetala de eventuella rättsägare tillkommande belopp, men då en dylik utbetalning skulle återverka med motsvarande belopp å det ifrågasatta nya förslagsanslaget och således statsverket ändock i sista hand drabbas af utlägget, synes det vara mest praktiskt, att utbetalningar på grund af ifrågakommande arfsanspråk utan undantag utgå från omförmälda anslag till restitutioner. Saken lär för öfrigt icke få någon afsevärd ekonomisk betydelse, då, enligt hvad jag erfarit, sedan åtskilliga år icke i något fall kvarlåtenskap, som hos kollegium inestått 10 år, utbetalts.

Efter afdrag för nyssnämnda årliga intäkter å 1,500 kronor och 2,000 kronor erfordras för den årliga förbättringen i pensioneringen 90,500 kronor, till hvilket belopp, lämpligen afrundadt till 90,000 kronor, alltså det af mig ifrågasatta nya förslagsanslaget torde bära bestämmas.

I mitt anförande i ämnet till statsrådsprotokollet den 12 januari 1909 erinrade jag därom, att det nuvarande statsbidraget till pensionsanstalten under senare åren betydligt öfverskridits. Utbetalningarne

från anslaget hade sålunda under perioden 1903—1907 uppgått år 1903 till 100,000 kronor, år 1904 till 99,000 kronor, år 1905 till 98,000 kronor, år 1906 till 101,000 kronor och år 1907 till 105,000 kronor eller i medeltal 100,600 kronor om året. Då detta förhållande gifvetvis beror af en under årens lopp skedd tillväxt i de svenska, till utrikes sjöfart använda fartygens lästetal, och någon nedgång i utbetalningarne från anslaget tydligen icke är emotse, synes mig önskvärdt att i detta sammanhang vidtaga den höjning af detta anslag, som betingas af nyssberörda omständighet, och torde i sådant afseende en höjning i anslaget med 23,000 kronor kunna anses lämplig. Alltså skulle detta till utgående direkt af tullmedlen uppförda ordinarie förslagsanslaget sluta å tillhopa 101,000 kronor.

Såsom Eders Kungl. Maj:t täcktes finna, innebära de slutsatser, till hvilka jag kommit efter öfvervägande af de nya omständigheter, som framlagts i kollegii utlåtande, afvikelser i vissa, i realiteten mindre väsentliga hänseenden från hvad jag hemställt till statsrådsprotokollet den 12 januari 1909.

Sedan det visat sig, att Riksdagen beviljat ytterligare anslag till pensionsanstalten i den omfattning jag angifvit, vill jag underställa Eders Kungl. Maj:t åtskilliga förut i detta mitt anförande berörda frågor, hvilkas afgörande icke kräfver Riksdagens medverkan. Sålunda ämnar jag ifrågasätta, såsom jag redan omförmält, dels att Eders Kungl. Maj:t täcktes anbefalla den af Eders Kungl. Maj:t den 13 december 1907 tillsatta kommitté för utredning af frågan om allmän ålderdoms- och invaliditetsförsäkring att vid fullgörandet af sitt uppdrag taga under öfvervägande det föreliggande kommittéförslaget, såvidt det afser ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, dels ock att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga ofvan antydda ändringar i reglementet för pensionsanstalten.

Vidare ämnar jag, under nämnda förutsättning, föreslå, bland annat, att Eders Kungl. Maj:t måtte

dels anbefalla kommerskollegium att till handelsflottans pensionsanstalt inleverera förut närmare omförmälda, hos kollegium innestående medel, tillhopa kronor 37,148: 61 jämte räntor, för att tilläggas anstaltens pensionsfond,

dels meddela bestämmelse i syfte att äfven framgent kvarlätenskapsmedel af förut angifven art skola af utrikesdepartementet eller kommerskollegium successivt öfverlämnas till anstalten för att årligen användas för pensioneringen,

dels ock lämna föreskrifter hur förfaras skall, därest någon skulle framdeles göra anspråk å dylika kvarlätenskapsmedel.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att från och med år 1910 höja det såsom bidrag till handelsflottans pensionsanstalt till utgående direkt af tullmedlen å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda ordinarie förslagsanslaget å 78,000 kronor till 101,000 kronor samt att till förbättring af pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å samma hufvudtitel bevilja å extra stat för år 1910 ett förslagsanslag å 90,000 kronor.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att nådig proposition af den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:
Axel Alexanderson.